

in stare svobode. [Naš Prešeren ga dvakrat omenja.] Kot pravičen pogán bi moral biti v Limbu, tistem gradu v Peklu, v 1. krogu, kjer so modri in dobri pogani (Pekel, sp. IV); kot samomorilec pa v 7. krogu Pekla, med samomorci. Dante pa, kot oboževatelj veličine rimskega cesarstva — sledeč tudi nekaterim cerkvenim pisateljem v spoštovanju do tega moža — ga stavi kot vzor, kako treba ljubiti svobodo, in zato mu je čuvaj Vic, kamor imajo dostop le tisti, ki so se osvobodili smrtnih grehov. Sodnji dan bo prejel tudi on haljo, t. j. teló, nazaj in bo poveličan. Predstavlja nam ga kot

starca, a ne v previsoki starosti; bil je star 49 let; ima šele semtertja sive lase. — V. 53. Ta gospa je Beatrice. (Prim. Dom in Svet, 1910, 1. št.) — V. 78. Iz prvega kroga (Pekla), kjer so pravični pogani. — V. 79 nsl. Katon se je bil ločil od svoje žene Marcije in jo dal v zakon Hortenziju, prijatelju svojemu. Po smrti Hortenzije se je vrnila h Katonu, proseč ga: »Sprejmi me nazaj...« (Lukan, Vojna Farz. II, 343 nsl.) In Katon jo je res sprejel. — V. 94 nsl. V teh vrsticah (zlasti v. 105!) nam vse oznanjuje, kakšna mora biti naša spreobrnitev: predvsem ponižna: ponižnost je podlaga duševnemu preporodu.

NARTE VELIKONJA: NA MORJU.

I

Ladjica se je zibala, morje se je zibalo, solnce se je zibalo. Nižali in višali so se ostri, z gostim grmičevjem obrasli vrhovi na levi, dvigali se in padali ostri, goli vrhovi na desni, obliti s svetlobo, kot bi si starci grelí nage ude v solncu. Med ostrimi, obraslimi vrhovi na levici in ostrimi, golimi vrhovi na desnici je ležalo morje; na njegovih valovih se je zibala jadrnica, ranjen golob na široki njivi. Pihal je rahel veter; zdelo se je, da žarkí, ki so se upirali v jadra, držé barko nazaj; prhutala je in se pomikala leno, leno v kanalu.

Z razgretega krova je puhtela omamna vročina, polna smradu po smoli in katranu, po slani morski vodi, po slanini in česnu in potu mornarjev. Vse ozračje je bilo, kot bi ga pritiskal prozoren pokrov; vidiš, kamor ti drago, dasi je megleno, a roke se ti ne ljubi ganiti. Usta so suha, pa ne veruješ, da je voda mokra, tudi se ti ne da seči po njej, da bi jo pil. Mrtvičasta otopelost telesa in lena brezbriznost duha se je čudno skladala s polglasno melodijo, ki jo je mrmral nekdo na jadrnici leno in zaspano, kakor bi sanjal:

»Povero merlo mio, come farai ballar?«

Vsepovsod svetla gladina, ki je ščemela v oči, pesem o kosu, »chi ha perso le gambe«, težko, v smrad zavito ozračje, vonj po razlitem vinu, brenčanje muh, vsa enoličnost morja, ki diši po gnilih ribah, pot zdravih teles mornarjev: vse to je napajalo zrak z občutkom gorke pijanosti. Solnce je palilo; še ladjica, ki se je zibala, zibala kot nečke in vozila že od poldneva v kanalu, je bila pijana.

Pet mladih ljudi je opravljalo službo na njej. Mornar Žino z veliko razo na licu, z rdečo ruto okoli vratu in modrimi hlačami je ležal med dvema

sodoma in dremal. Ob njem je lupil limono in metal olupke v morje dvaindvajsetletni Viko. Hrvat Rok je zrl nepremično Žina, žvečil tobak in motril njegov obraz, že pol ure, in ni umaknil pogleda. Perin je ležal na hrbtu, stezal dolge noge daleč od sebe in mrmraje pel o kosu, »ki je izgubil rep«. Njegov sosed Andrej je lovil muhe, ki so mu sedale na kosmata meča; ko je udaril po bosí nogi, je Viko bušil v smeh:

»Ali si jo?«

»Kaj?« je zazdehal Žino in pogledal okoli sebe. »Kaj praviš?«

»Na, ali sem te!« je razjasnil Andrej zadevo. »Še frak sèm, frajla!« je modroval in trgal debeli muhi perutnice. »Ali bo polka? Zdaj zapleši, ali boš?« Muha se je vrtela na hrbtu in brenčala, kar mu je bilo v veliko veselje.

»Ti bi bil dober za cirkus Napoli,« je menil Žino. Perin pa je neumorno nadaljeval in pel:

»Povero merlo mio, come farai cantar?«

Pet fantov je bilo, ki so se dolgočasili na krovu, sedmi človek je bila deklica. Kapitan Ferjan je bil šesti. Ždel je ob krmilu, kakor bi ne živel, dasi je zapazil vsak sunek in gibljaj v jadrnih. Imel je samo eno jadrnico »Oko morske zvezde«, eno samo hčerko Seldo in hišo ob koprski obali. Peljal je bil iz Trsta v Zader petrolej, na povratku pa je naložil vina in olja.

Selda je imela sedemnajst let. Žino je trdil, da ima oči kot nebo, oči z velikimi punčicami. Viko ji še ni pogledal očitno v obraz, le skrivaj je vedel, da je lepa. Kapitan Ferjan, »Oko morske zvezde« in Selda so bili neločljiva trojica. Deklica je zdavnaj izgubila mater, zrastle je na barki in nikamor ni bolj spadala kakor k jadrnu, ko je zasenčila čelo in zrla blestečo modrino.

Ob barko je pljuskalo morje, blesketalo, blesketalo, kot bi se svetile mnoge, mnoge sablje. Zibalo se je in trepetalo.

Fantje so bili medtem izvlekli karte, Žino je klel vročino, se brisal ob rokav platnene srajce in trdil: »Vročina je taka, da bi jezik molel in hudiča pekel.«

»Ali boš?« se je ozrl v bradavičastega Hrvata in pokazal karte.

»Nočem!« je rekel Hrvat.

»Saj smo štirje,« je menil Perin. »Andrej, pusti muhe!«

Andrej je muhe pustil.

Sedli so in začeli metati karte; tupatam je padla kletev, sirova beseda, pa so spet segli po kartah, jih mešali, delili, razmetavali in začenjali znova. Rok je ležal ob njih, motril Žinov obraz, ga motril nepremično celo uro, poslušal njih kvante in kletve in motril. Žinu je žarelo lice; vsa prikrita narava je planila iz njega. Naglo je pobiral karte, jih navidezno malomarno mešal, štel, štel in dobival. Perin je klel, Andrej je menil, da nima sreče, Viko je zardeval; igral je raztreseno, metal nezmislno kralje in ase in požiral zbadljive opazke tovarišev.

Pozabili so na vročino, na smrad in na muhe. Parkrat so se mimogrede spomnili deklet. Domača dekleta so bila daleč, Selda, dasi je bila na jadrnici, še dalje. Bili so ljudje brez doma; šli so, kadar jih je kdo prosil, in k tistemu, ki jih je plačal.

Morje je pljuskalo in se blestelo, solnce je padalo, a še vedno žgalo in palilo; fantje so se pomikali za senco. Duh po česnu, vonj po razlitem vinu in lasten pot jim je dražil domišljijo. Začeli so z dogodbicami.

Perin se je lotil, a ni končal. Stegnil je dolge noge in zamahnil z roko: »A, kaj, kdo bi vse pravil!« Viko ni imel še nobene dogodbice. Andrej je pripovedoval o dekletu, ki je slanike prodajala in mežikala, pa je ni maral, ker je bila pegasta.

»Seveda!« je rekel Perin. »Marala te ni, ker si smrdel po česnu. Rajši bi bil muhe lovil!«

»Kaj še!« je začel Žino, ko se je smeh polegel. »Znal nisi, Andrej. Na pravem koncu bi bil začel in imel bi slanikov, da bi te še zdaj žejalo. — Enkrat na Krku — tako se mora kot jaz! — enkrat na Krku . . .

»Na Krku? Ali si bil na Krku?« je vprašal Rok in se je zganil.

»Zakaj bi ne bil na Krku, če pravim: na Krku!« je rekel. »Pa kakšno je bilo to dekle! Selda ne bo lepša. Hodim en dopoldan za njo, še ozrla se ni; ko sem zahrkal, je zavihala nos,

a pogledala me ni. Šla je v trgovino, jaz za njo po čokolade; šla je k vodnjaku, jaz za njo pit. Prosil sem jo korca, zajela je v mojo kapo. Hodil sem za njo še popoldne in si rekel: Le počakaj, Hrvatica!« Važno je pljunil in pobiral karte. »Drugi dan sem se ujezil in je nisem pogledal. Zapravil sem bil dan, pomagač se je opil, ker ni imel dela, in je skoro utonil. Čakaj! — Pa je prišla ob desetih na pomol, zaničljivo pogledala in se smejala. Vrag pač, kako se je smejala!«

Trojica ga je pozorno poslušala in na obrazih se jim je poznalo, da živi ta smeh že v njihovi domišljiji. Rok pa je ležal navidez malomarno, kakor bi ga ne zanimalo; samo motril je, motril pripovedovalca s čudnim pogledom.

»Pa ti pride popoldne ponujat smokev in pravi, da ne mara zame in ne mara. Jaz tudi ne, pravim in se podvizam metati deske na kraj. Daj, da odrineva jutri! — sem vpil na pomagača. Ali ni prišla zvečer spet in vprašala po najinih dekletih?«

»Kako ji je bilo ime?« je naglo segel v besedo Rok.

»Vse je povedala. Pravi, da ji je ime Nikica. Prav, Nikica, sem ji rekel, ti grdo gledaš. Spet se je smejala in njene črne, zmerom mokre oči so se ji svetile.«

Tu se je Žino ozrl po tovariših in mešal karte.

»Zjutraj sva odrinila . . .«

»Ali z Nikico?« je naglo vprašal Viko.

»Ne, s pomagačem! — Pritekla je na pomol in mahala v pozdrav, kakor sploh ženske.«

Delil je karte in menil:

»Kakšna so ta dekleta; kaži ji hrbet in hoče te videti v obraz. — Ti, Viko, imaš zdaj vse ase!« je opomnil, ko mu je vrgele karte. — »Tudi jaz sem s kapo mahal v pozdrav; zavpila je nekaj za menoj, pa sem zavpil še jaz. Stala je na bregu. Še danes me čaka, zaklel bi se, da me čaka. — Zakaj nisi vrgele kralja, Perin?« je zavpil, ko je videl, da se mu nihče ne smeje. To ga je očitno jezilo.

»Ti si lump, Žino!« je opomnil Viko. »Kam greš, Rok!« je nadaljeval, ko je videl, da Hrvat vstaja.

Oni je odgovoril s hrvaškim naglasom:

»Drugam!«

»Saj sem jo še jaz videl,« se je smejal Perin, kakor da je komaj zdaj doumel Žinovo pripovedovanje. »V solnat steber se je izpremenila na pomolu; barke privezujejo k njej, a ona čaka, da jo rešiš! Ali ne, Rok?« Perin se je krohtal svoji pripombi.

Hrvat pa je vstal in nekaj mrmral sam pri sebi. Za hip je bil ves izpremenjen; pulil si je bradavice na licu in ni nič odgovoril.

»Daj asa!« se je razjezil Žino. »Daj in ne zabavljaj!«

»Solnat steber?« je povzel Viko. »Ta je dobra, Perin, ta je dobra.«

Žino je bil užaljen. Premeril je Vika in zbadljivo menil:

»Prej bi jaz ganil steber, kakor boš ti Seldo; saj še brk nimaš. Vidiš, sedemkrat prej, in Seldo, precej, če hočem. — Ali je kislo grozdje, kaj?«

Nakremžil je obraz, kot bi jesih požiral. »Pa le korajžo! Dekleta so kot morje; na eno stran so temna, na drugo stran se spreminjajo. Le poglej si morje, fant! Ali vidiš?«

»Kaj si začel?« je osupnil Viko. »Kaj hočeš s Seldo, da se spotikaš?« Zardel je in pozabil na igro.

»Kdo kaj pravi?« je pomežiknil Žino. Glejte ga, kako je rdeč, kakor solnce je rdeč. Vrzi no!«

Solnce je stalo ravno nad obzorjem. Morje je šumelo, pljusalo jadrnici v boke, spredaj so čvrčale pene, kot bi kipelo. Zelena, rdeča in višnjeva, vse barve od črne na belo so se prelivale preko valov.

Žino je iztegnil noge in povlekel cigareto.

»Kdo kaj govori? Pa vseeno, fant, vseeno: Selda je lepa, ali se ti ne zdi?« je šepetaje pripomnil z lokavim izrazom v očeh. »Škoda, da jo stari tako varuje.«

Viko je pri teh besedah razprl oči in nehal deliti. »Kaj hoče dekletu, da ne more in ne more nehati? Ali ga vrag moti? Udaril bi ga, da bi pozabil solnce in dekle.« Takrat je dvignil oči in zardel še bolj: Selda se je prikazala pri odprtini.

»Pst, tiho! — Glej jo!« je šepnil nehote.

»A kaj!« se je Žino delal malomarnega, dasi je obmolknil in se ozrl nanjo. Dekle je imelo oči kot nebo, oči z velikimi punčicami, kakor je rekel Žino.

»Lep večer, kaj ne?« je dejal Perin, ki se zanjo ni brigal.

»Zakaj praviš to?« se je nasmejala. »Ali do bivaš?«

»Zakaj? Če je lep, je lep. Seveda dobivam.«

»Viko izgublja!« se je smejal Žino in gledal čez ramo. »Cel dan misli nate in zmerom izgublja. Selda gor, Selda dol, in vedno Selda.«

»Zakaj se vrag laže?« si je mislil Viko. »Ali sam tako misli? — V vodo bi ga sunil!«

Deklica je ob Žinovih besedah zardela in izginila. »Maram zanj!« je hotela reči, pa je molčala,

ker se ji je nekaj toplega zganilo v srcu. Kartači so se spogledali, kakor bi hoteli drug drugega nekaj vprašati. Viko je jezen vrgel karte na krov.

»Na, kaj govoriš?«

»Kaj bi se razvnel? Ali ti je res žal po njej?« je vprašal Žino porogljivo.

»Ne!« je dejal Viko. »Sram jo je in razžaljena je.«

»Razžaljena? — Ali se to pravi žaliti? Ali bi ji ne smel ničesar reči?«

Rok se je bil ustavil pri jadrniku in je pozorno poslušal razgovor.

»Kako?« se je razvnel Viko. »Solnati steber poišči; to bi bilo bolje. Kaj se ujeđaš?«

Zdaj je bila vrsta na Andreju, da se smeje.

»Ta je dobra! Bravo, Viko!«

Nenadna veselost ga je obšla in ta veselost je naraščala, kakor je naraščala jeza na Žinovem obrazu, ki je vrgel ogorek v morje in se vzdignil.

»Čakajte, zlodja, še prste si boste lizali!«

Bučen smeh je izbruhnil med njimi. Ker ni nihče vedel, zakaj bi si prste lizali, se jim je ta opazka zdela zelo smešna. Smejali so se tako izzivaje, da je Žino prebledel jeze in ihte.

»Uf, Žino,« se je krohotal Perin in valjal besede v razsekanih stavkih. »Ali te skomina, perbako? — Pazi, pazi, da te krč ne uvije!«

Nov krohot je zadonel na ladjici.

Žino je zaničljivo pljunil in zaškrtal. Obrnil se je in grozeče odšel za Seldo.

»Bomo videli!«

Četvorica na krovu je obstala in se spogledala. Tisti hip je zadonel od krmila kapitanov glas:

»Sprednje jadro naj kdo obrne! — Ali ne vidite?«

Večerni veter je pihal od nasprotne strani in se upiral v jadro, ki je frfotalo in lepetalo kakor perutnice smrtno zadete ptice. Solnce je bilo zašlo, pod jadrnico je vrelo morje, kakor bi se milijon otrok kopalo v njem in se držalo za roke.

Ukaz kapitanov je pretrgal njih misli. Perin in Andrej sta naglo skočila k škripcem in vrvem. Rok in Viko sta gledala to opravilo kot nekaj čisto novega. Po par hipih se je Rok zasmejal in se nagnil k Viku:

»Ali kapitan ve?«

»Kaj?« se je zavzel Viko.

»Kaj! — Zakaj tako kričiš?« je govoril Rok s hrvaškim naglasom. »Kako bi ne vedel, kar moraš vedeti!«

»Kaj hočeš?«

»Ná, zdaj se še hliniš. — Obledel si, ko je Žino menil, da si bomo prste lizali. Roke so se ti tresle. Vse sem videl in zato veš, kaj.«

»Ali misliš Žina?«

»Žino je Žino, Selda je Selda, è?« Pomežiknil mu je dobrosrčno in nadaljeval: »Žino je lopov, to je!«

Dobro se mu je zdelo, da je tako razložil vso zadevo; več kakor besede so razodevale njegove oči in kretnje.

»Tako mi majke, meni ni do dekleta, a Žina ubijem, kakor sipo ga ubijem.«

Glas se mu je tresel, ko je pristavil:

»Nikica na Krku ga res čaka, z nožem ga čaka, če še ni legla. Ali razumeš?«

Viko ga ni popolnoma razumel.

»Kako legla?«

»Kako legla!« se je razvnel. »Dete ima; ali razumeš? — Seldo, tako mi majke, bo pustil na miru!«

»Kaj je s Seldo?« se je začudil Viko.

»Nič ni; če rečem, da ni nič. Pa na miru jo bo pustil,« je pristavil in pokazal proti lini. »Zdaj je šel za njo, è?«

Viku je udarila kri v glavo. Nekaj ga je zbadlo in zavedel se je, da je menda tudi sam že sklenil, da bo Žino pustil Seldo »na miru«.

Rok se mu je posmejal in ga potrepal po rami.

»Zakaj molčiš? Ali jo imaš rad?«

To nepričakovano vprašanje je Vika popolnoma zmedlo.

»Ves si rdeč. Ali še nisi ljubil?«

Viko je zmajal, da ne.

»Kajne, Selda je prva?« je zvito vprašal Rok.

Viko je pritrdil, preden je pomislil.

Tedaj se je Rok zasmel in mu zavpil na uho:

»Če imaš dekle, kaj mene briga, a Žino, Žino ti jo bo pokvaril. Boš videl! — Ali ona ve?«

»Kaj?« je vprašal Viko osuplo.

»Spet vprašuješ! — Da jo imaš rad! Kaj drugega, ti dobri dečko!«

Rok se je bil razvnel. »Dobri dečko« mu je očividno ugajal, dasi mu je moral vse tako na dolgo razlagati. Hrvat je instinktivno čutil, da sta sedaj oba pod njegovim pokroviteljstvom. Potegnili je Vika za rokav in rekel potihoma:

»Nič se ne boj! Z Žinom imava svoj poseben račun, boš že videl.«

»Kaj bom videl?«

»Boš videl, ti pravim.«

Rok je bil medtem zagledal vrečo; ogrnil si je z njo rame in legel k jadrniku.

»Čuvaj deklico, fant!« je zašepetal, zavil glavo v vrečo in začel skrivnostno šepetati:

»Ti si čuvaj deklico, Žina prepusti meni. Imava svoj račun; Nikica je moja . . .«

»Kaj?« se je zdrznil Viko.

». . . moja sestra . . .« je počasi rekel Rok in sédel. »Ali razumeš?«

Viko je z nemirnim začudenjem strmел v Roka. Zdaj mu je šele prišla misel, zakaj je Hrvat na barki. V Zadru je pustil svojo jadrnico dvema tovarišema in prosil kapitana Ferjana, naj ga pelje v Trst. Na brodu je sedel vedno Žinu nasproti in šele zvečer je nenadno oživel ob veseli dogodbici »solnatega stebra«. Viku je bil v tem hipu uganka. »Kaj hoče na brodu?« se je vprašal in se pokesal, da mu je vse odkril. Dobri dečko še ni prišel s svojimi mislimi do konca in Hrvatovi nameri do dna, ko je Rok planil pokoncu.

»Vražji človek! — Ali si slišal?«

»Koga, kaj?«

»Seldo! Ali si gluh? Kaj govori?«

Ravno tisti čas je kapitan nekaj vpil na Perina in Andreja, ki sta bila zamotala vrv; kazal je z roko in mahal na desno, kjer se je odvezalo jadro. Perin je splezal po pleteni lestvi navzgor in tudi vpil:

»Ali si gluh?«

Viko je strmé gledal Roka, ki se je izmotal iz vreče, jo zvil v kepo in vihtel v zraku. Rokov obraz je bil izredno zadovoljen.

»Saj pravim!« je zavpil in treščil vrečo na lino, kjer je priletela Žinu v glavo. »Kaj govoriš ž njo?«

»Že dobro!« je vpil Perin na Andreja in plezal navzdol. »Oko morske zvezde« je zibaje se počasi plulo po kanalu. Perin je hodil po krovu in zadovoljno pel:

»Povero merlo mio, come . . .«

(Dalje.)

MOJ CVET.

Solnce je žarko pripekalo
in vabilo: Odpri se, cvet!
Odpri se v zlati svet!
je vabilo.

Pasijonka, ki je vabilo čula,
se je mahoma,
sunkoma
v poln cvet razsula.

Odtrgal sem ga
in na prsi pripel.

Ivan Sadar.

NARTE VELIKONJA: NA MORJU.

II.

Med ozkim prelivom, ki sta ga tvorila dva školja, so pljuskala vesla. Zadaj na čolnu je stal Žino in metal mrežo v vodo, Selda pa je počasi veslala in gledala, kako tone mreža pópolnica v morje.

»Prepozno je že!« je rekel Žino in se ozrl na nebo. »Glej, tri zvezde so že zunaj.«

»Ali morajo biti ravno tri?« je vprašala Selda in prenehala. Njeni beli rokavi so blesteli, čelo ji je bilo od veslanja potno.

Kapitan Ferjan je bil sklenil počakati ugodnejšega vetra in prenočiti v prelivu. Izkrcaj je Seldo in Žina z mrežo, ker je bil fant dober in spreten ribič, druge štiri pa je rabil pri jadrnih. »Okó morské zvezde« je počasi zavilo okoli školjev in se že skrilo za skalnatimi grebeni, ko sta Selda in Žino našla primeren kraj za mrežo.

»In če je ena sama, bo prepozno. Bomo videli jutri!«

Sklonil se je niže in gledal, kako pada zadnji konec v vodo. Njegovo ostro oko je razločevalo obrise na pesku. Žarenje na zahodu je počasi pojemale.

»Dobro!« je rekel in sedel, da bi prevzel vesla. »Ti res dobro goniš, Selda!« je menil in cmakal z jezikom. »Slane vode sem dobil v usta. Brr, kako je grenka! Ali je hočeš požirek?« Sicer ni imel vode v ustih, a hotel je začeti pogovor. Selda se je zasmejala njegovemu trpkemu izrazu in beli zobje so ji zablesteli.

»Zadušil se boš! Daj, da te potolčem po hrbtu!« je rekla smeje in mu razposajeno vrgla veslo v naročje.

Nad školji je vreščala jata galebov in obkroževala jadrnico, ki jih je zmotila pod večer. Selda se je naslonila na komolce, skrila brado v dlani in strmela za njimi. Ta trenutek se je razlegel izza školjev z jadrnice strel in galeb je omahnil v velikem loku daleč od čolna v morje.

»Padel je!« je rekla Selda. »Ubogi ptič! Ali ga vidiš?«

»Ne!« je dejal Žino.

»Pojdiva ponj!«

»Saj ga ne vidim; pa pojdiva vseeno!«

Zaveslal je nazaj. Iskala sta in gledala pozorno na valove, a zaman. Galeba ni bilo videti.

»Zakaj ni padel rajši v čoln? Ozdravila bi ga.«

»Če pa je ubit!«

»Samo ranjen je bil; letel je še. Imela bi ga rada živega.«

»Kaj bi ž njim?«

»Imela bi ga!« je odgovorila in žalostno povesila pogled.

»Presneto dekcle, kakšno je!« si je mislil Žino in zrl vanjo.

»Kaj bi!« je rekel naglas. »Meni je že priletel živ. Spal sem na barki, pa zaslišim prhutanje. Poizkušam se zbuditi, prevalim se na desno, preobrnem na levo in nisem mogel priti k sebi. Hudič, sem rekel...«

»Ne kolni!« mu je segla v besedo.

»Pa ne bom!« je menil. — »Če bi zdajle prišel, bi ga nekaj vprašal... Ugani!«

»Ne vem.«

»No, le pusti, škoda tvojih rok za veslanje. Tako lepih rok že davno nisem videl,« je dejal, ko je Selda segla po veslu. »Vidiš, bi rekel, galeb, galebče moj, kje je lepša, kot je Selda? — Zakaj gledaš tako jezno?«

Selda je čutila, da ji je ob tej pohvali udarila kri v obraz.

»Če bi ti ne prišlo nič bolj pametnega...«

»Vseeno bi ga vprašal! — Ali si končala že povest o glušču, ki je imel greh v očeh in nič milosti v srcu in ljubico Bogdanko židano? Kaj jo je poročil? Jaz mislim, da ne.«

»Ušel ji je!« je rekla.

»Že ni bila tako lepa kot ti. Jokala si, ko si brala. In vprašal bi galeba: Galebče moj, ali bere še kje katera in se joče? In galeb bi rekel: Selda je lepa in je ni lepše, še njene solze so lepe! Potem bi ga zadušil!«

»Zakaj?« je plaho uprla pogled vanj.

»Zato, da bi nikomur tega ne povedal!«

Njegov mačje pretkani pogled je počival na njej. Prenehal je veslati. Seldo je njegovo vedenje vznemirjalo. Videla je, da se ji približuje, čutila je, da vse to nekam meri; vse njegove besede so bile priliznjene, tako priliznjene, da je razbrala iz njih skrit namen. Smehljal se ji je in njegove mačje oči so žarele iz polmraka, kakor bi hotel skočiti.

»Norčuješ se. Glej, ravno... Nič, ne smeš se norčevati, ne smeš, ker ne veš. — Spet vrešče galebi!« je poslušnila.

»Večeri se. — In zato si se jokala, ker jo je pustil. Raditega ni treba solz. Oj Selda, Selda

deklica, saj bo tudi tebe tvoj zapustil, kar tako. Boš videla, da se zgodi. Ti boš jokala in vse bo jokalo s teboj.«

In na tihem je govoril Žino: »Premotiti te moram. Trikrat moram. In jim povem, da bodo zijali. Da si nobeden ne upa! Kaj je v tem dekletu? Bere povesti, se smeje, poje in se spet skriva in je ni na spregled.«

Selda je odgovorila:

»Če boste vsi jokali, jaz ne bom. Za kom, če nikogar ne maram?«

Njen otroški glas je zvenel razposajeno. Lasje so ji silili na čelo, z roko je brodila po vodi; pa se ji je spet zazdelo, da jo pozorno gleda. »Kaj mi hoče?« se je vprašala in se nehote stisnila h krmilu, ki je ležalo v čolnu.

»Ali res ne?« je popravil.

Še vedno je držal vesla na kolenih; ko je izrekel zadnje besede, je vsevedno pomežiknil.

»Že vem, kako je. Če ga le omenim, pa nimaš besed. Zato, ker si jezna nanj, ker ga ne maraš, ker ne maraš nikogar. Saj vemo!«

»Nič ne veš, nič ne izveš!« je rekla, ko je le kimal z glavo. Pri tem se je njegov obraz vedno bližal; dvoje mačjih oči ji je žarelo naproti. Polastil se je je nemir.

»Ali te zebe?«

Morje je ležalo mirno med školji, vsepovsod samota in tišina, še galebov ni bilo slišati.

Selda je menila, da je ne zebe.

»Zakaj pa šklepečeš z zobmi? Nà veslo, da se ugreješ!«

Ko je segla in se dotaknila njegove roke, jo je Žino potegnil nase. »Kako mrzle roke imaš, vsa se treses.« Primaknil se je bliže in spustil veslo. Ko se je pripognila, jo je objel čez pas.

»Žino!« je vzkliknila. »Pusti!« Obšla jo je čudna groza.

»Zakaj se tako treses?« je šepetal Žino. Seldi se je zvrtilo v glavi in je planila pokoncu; začutila je poljub na ustnah, ki jo je navdal s studom.

»Jezus, Viko!«

Čoln se je zazibal.

»Veslaj!« je kriknila in ga udarila v lice. Z obupno silo se je odtrgala od njega in se opotekla na sedež.

»Veslaj, hitro veslaj!« je rekla ihté. Ginile so ji moči, naslonila se je s komolci na kolena in drgetala razdraženosti in strahu.

Žino je osupel stal sredi čolna in si grizel ustnice. V presenečenju je pozabil na veslo, ki je zdrknilo v morje. Potegnil si je z roko preko lica, kjer ga je peklo udarec.

»Vražja deklica!« si je mislil. »Še otrok, pa vpije kakor kapitan in ima moči za fanta. Ali moraš biti povsod izjema?«

Ulovil je veslo, ki je plavalo na morju, in veslal molče po zalivu. Vesla so pljuskala, morje se je komaj vidno gibalo; na njem božja tihota, zvezde na nebu, zvezde na morju, mir, vsepovsod tiho, prav tiho.

Selda se je boječe stiskala v kotu in pazila na vsak Žinov udarec, pripravljena, da zavpije, da ga udari s krmilom, ali da plane v morje. Strašno dolgo je trajalo, se ji je zdelo, preden sta dospela do jadrnice.

»Oko morske zvezde« je ravno obstalo v zatišju, ko je čoln priveslal okoli rtiča. Noč je že padla na morje, ki je bilo v zalivu kot steklo; zvezde so se zrcalile na gladini, tupatam je zapljuskalo; ribe so se poganjale na površje in so spet izginjale. Med borovci na bregu so se preletavale kresnice.

Razleglo se je par klicev; veriga je zaropotala in morje je zavrelo, zakipelo, ko se je železni maček pogreznil na dno. Valovi so polahko štrbotali, šepetali in se zaganjali v skalnato obrežje.

Selda se je oprijela vrvi in skočila na krov.

»Kaj me gledajo?!« ji je prišlo na misel. »Smejejo se!« Zdelo se ji je, da so vse oči uprte vanjo; smejali so se res, a Perinu, ki ga je ujela veriga za roko.

Selda je s povešenim pogledom izginila v barko, prižgala petrolejko in legla na kup vreč. V kotu je še ležala odprta knjiga o Rožici-božici, pa se ji ni ljubilo čitati. Zrla je nepremično v luč; nato jo je obšla bridkost, da je začela jokati. Čutila se je samo, tako neskončno samo in žalostno, kakor je bila Rožica-božica.

Čuvstvo osamelosti, občutek, da je vse naokoli sama voda, voda, voda, ta občutek jo je že nekaj časa mučil. Umikala se je družbi, ker ni vedela, kaj ti ljudje hočejo z vednim smehom. Če se je le prikazala, so se smejali in jo dražili kakor otroka. Včasih se je je polastil nemir, da bi ušla na suho, na trdi zemlji udarila z nogo ob tla in se ne bi vrnila. Želela si je oljik, želela proda, širokega brega, barka je bila tako ozka, tako ozka. Samo knjiga »Tisoč in ena noč« je polnila njeno domišljijo s toplimi slikami, z zelenimi tratami in dobrimi ljudmi. Ta nemir jo je prevzel tudi nocoj in pri vsem, kar je mislila, je čutila top stud, stud pred Žinom.

Zunaj so se slišala kapitanova povelja. Rok je navijal vrvi, Andrej je visel ob srednjem jadrniku in spuščal Viku jadro na krov. Perin in Žino sta lovila vrv, ki je padla v vodo. Žino je rekel

Perinu »dolgin«, ta pa je Žina imenoval »zavajenca«. Ferjan je stopil parkrat gorindol po krovu, molče pokazal Viku, da leži jadro preveč počez, in nato stresel vivček v morje. To je bilo znamenje, da je vse v redu. Fantje so se spustili v čoln in odrinili h kraju.

Kapitan je sédel na sode in poklical Seldo. Mož je imel sivo, poraslo lice, z velikimi obrvmi in majhnimi, globoko pod čelom skritimi očmi, ki so se rade smehljale, ki so se jih pa mornarji vendar bali.

Na njegov klic ni bilo odgovora. Pripognil se je niže in vnovič poklical. Hči je skočila pokoncu, kakor bi se bila iztrgala iz sanj.

»Kaj je?« je vprašala in stopila k lini. V temi ni ničesar razločila in si je mela oči.

»Ali si spala?«

Posvetil ji je v obraz in zapazil, da ima lice mokro od solz. Bila je prepadena in bleda.

»Ti si bolna!« je dejal in ji položil roko na čelo. »Kaj ti je, da se tako držiš?«

»Nič!« je rekla in povescila oči.

»Tvoj nič! — Nekaj ti je!«

Ker je takšne še ni videl, ga je njeno vedenje vznemirilo. Pomagal ji je na krov in čutil, da drgeta.

»Zdaj povej!«

»Ne maram... Grdo je na barki...«

Ustrašila se je teh besed; prišle so ji tako nepričakovano na ustne, da je zadnjo rekla komaj slišno.

»Kaj se ti je zamerilo?«

Selda je zopet iskala besed in mu ni pogledala v obraz. Bala se ga je žaliti in vendar bi mu rada vse povedala. Ko je premerila s pogledom lino, skozi katero se je svetila luč, je rekla:

»Vse je tako cigansko...«

»Kaj je cigansko?« je osupnil.

»Vse...«

»Kako prideš do tega?«

»Ker so taki...« Zdelo se ji je, da je nerodno povedala, a je vseeno ponovila: »Dà, ker so taki...«

»Kdo naj te razume!? Vse je cigansko in grdo in so taki... Povej tako, da se bo umelo, da bomo videli, kje je rep, kje glava. Ker so taki...« je ponovil.

Zdaj, ko je izrekla, se ji je zdelo vse še bolj tesno.

»Žino mi ne da miru!« je povedala. »Jaz ga ne maram in ne maram!«

Kapitanu se je strašno nerodno zdelo, ko je zakrila oči in začela ihteti. »Nisem še na jasnem!« je rekel. »Če ga ne maraš, ga ne maraš in stvar je končana. Čemu se jočeš?«

Selda je zajecjlala:

»Metala sva mrežo in...« Prenehala je sredi stavka in cepetnila z nogo. »Zakaj sem morala ž njim?!«

»Kako?« je zategnil kapitan. »Zakaj si morala?... Kaj imajo?« se je jezno ozrl na breg.

Perin se je krohotal pri ognju, da se je treslo ozračje in odmevalo v nasprotnem školju. »V vodo ž njim,« je vpil Rok. Andrej in Viko sta držala Žina in ga hotela spraviti v morje. »Norci!« se je otepal Žino in sunil Vika: »Ti, fantič, ti si še premlad!« Perin se je držal za kolena in se smejal. »Nà, pa prevrže šalo v prepir, kakor bi veter pihnil!« »Molči, dolgin!« je odgovoril Žino in Perin je umolknil.

Kapitan se je zavedel.

»Kaj praviš? — Ali z Žinom?«

»Da!«

»Raditega ti ni treba jokati. — Ali... ali?... Govori bolj jasno! Kaj je z Žinom?«

»Poljubil me je!« je dahnila komaj slišno.

»Tako!«

Vstal je in šel po krovu do kljuna. Selda ga je s strahom gledala, ko je žvižgal predse in strmel v morje.

»Delfin, delfin!« je na bregu vpil Andrej. »Adijo mreža, Žino!«

V prelivu je parkrat prhnilo iz vode, da so valovi zaklokotali v kotanjah na bregu. Delfin se je počasi prekopicaval, dokler ga niso mornarji prepodili s kamenjem.

Kapitan se je ustavil pred Seldo in vprašal:

»Kaj si naredila ti?«

»Zavpila sem. Pa je tako močan!«

Kapitan je žvižgal predse; potem je rekel:

»Le pomiri se; to reč bomo uredili.«

Kapitan je pustil Seldo na krovu in odšel na svoj poograd pri krmilu. Seldi je bilo tesno pri srcu; slonela je ob jadrniku in se zagledala po morju. Kjer se je preliv iztekal v kanal, je gorel rdeč svetilnik, za njim so se v daljavi še razločevali črni obrisi Velebita. Nered, vsa nakopičena šara vrvi, desk in vreč, ves smrad, ki je še puhtel iz barke, vse to jo je navdajalo s koprnenjem po suhi zemlji in miru. Bila je spet sama, sama in okoli nje sama voda.

Od ognja se je slišal le glas Perina in Andreja. Rok je sedel za skalo, z glavo med dlanmi in nekaj mrmral sam s seboj. Žino je bil izgínil med borovce, Viko pa je gledal z brega na barko, kjer sta šepetala kapitan in Selda, in se trudil, da bi ujel njun pogovor. Odkar ga je bil Rok opozoril na Žina, se je v njem vzbudila pekoča ljubosumnost, ki mu ni dala obstanka. Videl je,

da sta šla metat mrežo — Rok ga je bil dregnil in rekel: »Glej, kako vražje se muza!« Žino se je res muzal in Viko je čutil, da mu je nekaj zaključevalo v srcu.

Na krovu sta govorili senci tako tiho, da ni mogel razločiti besed. Ko je kapitan odšel, je le še slišal: »To reč bomo uredili.« Kapitan se ni vrnil in Viko se je potihem splazil v čoln, odveslal, kakor bi hotel okoli rtiča, in se je vrnil okoli velike skale, ki je štrlela iz morja, nazaj k jadrnici. Na bregu ga niso zapazili, Perin in Andrej sta kuhala ovčjo glavo in se smejala.

Selda je ležala na krovu in zrla zvezdo, ki je blestela nad zalivom. Nikdar se ji ni zdela lepša; pod njo so gorele luči v mali ribiški vasici. Ko je slišala čoln, se je dvignila na kolena.

Morje je trepetalo in se zgrinjalo, majhni valovi, sled za čolnom, so se tresli na gladini.

»Kdo je?«

Fant je skočil na krov in v prvem hipu ni našel odgovora.

»Ali si ti, Viko?«

»Sem. Iščem...« Pomolčal je za trenutek. »Mislil sem, da bi šla na breg.«

»Ne pojdem!« je dejala nekoliko osuplo. »Se mi ne ljubi, nič se mi ne ljubi nocoj.«

Iskal je besed in slišal, da se čoln zadeva ob jadrnico; od ognja ga je Perin klical k večerji.

»Makarone, ljudje! Ej, fantje, makarone!«

Viko se je prihulil za sod in rekel:

»Ne grem!«

»Kam jo je ubrisal?« se je jezil Perin. »In s čolnom je šel... Hej, makarone!« Ker ni bilo odgovora, je menil: »Pa se posti, če ti drago!«

Ko se je vse pomirilo, je Selda tiho vprašala:

»Zakaj se nisi oglasil?«

»Tudi meni se ne ljubi.«

Viko je vlekel za konec vrvi, ki jo je zagrabil pod seboj.

»Zdiš se mi žalostna.«

»Saj nisem,« se je nasmehnila in zopet so ji zablesteli zobje v temi. »Nekaj drugega je. Če pridem enkrat domov...« je vzkliknila polglasno in si objela kolena z rokami. »Pst, ali ni nekaj škrtnilo?« se je plašno ozrla.

»Najbrž čoln,« je menil Viko. »Morda je kdo kaj vrgel...«

»Ne, meni se zdi, da je na barki.«

Vlekla sta sapo nase in posluhnila. Povsod je bil mir, morje je narahlo šrobotalo, pri ognju se je smejal Perin.

»Saj ni nič,« je dejala Selda. »Oče je šel spat.«

»Nocoj je jezen; slišal sem, da je žvižgal.«

Selda je vprašujoče uprla vanj pogled, kakor bi hotela vedeti, ali je slišal pogovor.

»Nekaj mu ni bilo po volji,« je dejala. »Rekla sem mu, da je dolgočasno na barki. Jaz bi že bila rada doma.« Obmolknila je in se ozrla v nebo. »Poglej tisto zvezdo, tisto svetlo nad hribom. Kadar se utrne, umrem še jaz.« Naslonila se je z glavo vznak in zrla vanjo. Viko je zapazil, kako svetlo ji bleste oči pod velikimi trepalnicami. Prevezel ga je mehak občutek, ki ga je vsega zmedel. »Kdaj bomo na kraju, Viko?« se je obrnila k njemu. »Meni ni več prestatu na morju. Vse je tako nemirno, jaz bi rada miru.«

»Sam ne vem, kdaj...« je rekel. »Zakaj si tako zeliš z barke ravno zdaj; prej nisi...«

»Res. Veš, Viko, meni tukaj ne ugaja. Sami moški ste in... in jaz ne vem... Poslušaj! Spet!« Zdelo se ji je, da je spet nekaj zaropotalo.

»Nič ni...«

Fant je bil v čudni zadregi. Parkrat se je lotil, da bi nekaj rekel, pa mu beseda ni tekla. Boječje je zrl zdaj v njen obraz, zdaj njene roke in belino platnenih rokavov ter je bil v velikem dvomu, kako bi se lotil.

»Selda,« je začel. »Selda, rad bi ti nekaj povedal,« je dejal, pa spet obmolknil. Da je med njenim nemirom in njenim nagnjenjem, med koprnenjem po mirnem življenju in čuvstvom, ki se je začelo vzbujati v Seldi, tiho soglasje, tega ni razumel niti sam, niti deklica. Imela je občutek, da so na jadrnici »sami moški«, ki žive »cigansko« in se ji »smejejo«, a nikdar si ni pri tej družbi predstavljala Vika.

»Selda,« je spet rekel. »Ti ne veš; jaz te imam rad in sem prišel, da ti povem.«

Segel je po njeni roki, a preden je mogla Selda sploh kaj odgovoriti, je za njima zaklel kapitan Ferjan in potegnil Vika za ramo:

»Prokleti fant, glej, da ti jaz ne povem!«

Viko je planil pokoncu in kakor brez pameti skočil v čoln; zdelo se mu je, da je treščilo vanj. Kapitan Ferjan je gledal za njim in ostro žvižgal:

»Tukaj mora biti red!«

(Dalje.)

Popolnoma konkretna je pokrajina (goriški Kras), ki jo riše Velikonja v tej novelici, dobro so tudi zadeti različni kontrastni tipi kmetiških ljudi, pastir Urh, razsodni Madidelj in sebični Cipruž, od katerega se krepko loči mladi Pavel.

Za temi novelami iz otroškega življenja močno zaostaja »Požar« (Dom in Svet 1914, št. 9—12). Zdi se mi, da je Velikonja tu zašel na polje, ki mu ni dovolj znano in domače. Snov sama ni razveseljiva: žena v resnici, mož v mislih nezvest, zapeljivec žene, Požar, zapeljivec nekako po poklicu in še edina pokoncu stoječa oseba, Vida, ni daleč od tega, da bi se ji izpodrsnilo. Cela slika je preveč siva na sivem ozadju. Razentega so nekateri prizori preveč teatralični in premalo notranje resnični, tako tisto prerezanje žice v drugem poglavju, posebno pa tisto streljanje v tretjem in šahova partija v petem poglavju; tudi tista sentimentalna poteza se mi ne zdi srečna, da je bila žena Erna prva ljubezen zapeljivca Požara, ki je torej šele potem utonil v nečistosti. Tudi sklepni prizor se mi zdi premalo nujen kot nasledek dušnih doživljavaev glavnih oseb. Poleg teh hib ima spis seveda tudi svoje dobre strani, a kot celota se mi zdi ponesrečen, ker mu nedostaja nujne notranje resničnosti.

Ta spis je Velikonji lahko memento, da ob bogastvu invencije, ki je njemu lastna, ne sega preko mej, ki mu jih je dozdej stavilo življenje, da ga lahkota, s katero ustvarja dejanje, ne zapelje, da bi ustvarjal brez notranje nujnosti, brez zveze z živim življenjem. Sicer res ni treba, da bi bilo vsako delo pripovednega slovstva, ki hoče biti umetnina in ne samo zabavno štivo, konfesija v zmislu izpovedi iz lastnega dušnega življenja, a treba je, da temelji v lastnem doživljaju vsaj v toliko, da je pisatelj prečutil in pretrpel tiste ali podobne dušne boje, vsaj, ko jih je videl pri drugih, morda bližnjih ljudeh v življenju. Ne zadošča pa seveda ne, da bi jih poznal samo iz literature. Posebno pri načinu Velikonjevega dela, ko mu je glavno psihološki problem, je to neobhodno potrebno. Le če ostane v mejah svojega življenja in svojih življenjskih izkušenj, se lahko svobodno razvijejo njegove zmožnosti, s katerimi nam je risal v novelah l. 1914. dušne boje otrok, tudi v risanju notranjega življenja ostalih ljudi. Tako bo mogel ustvarjati umotvore stalne vrednosti, ne da bi zašel na široko polje zabavne literature, ki ji je efekt prvo, a resničnost k večjemu druga stvar, in tako se bodo mogle izpopolniti tudi še vrline njegovega sloga.

NARTE VELIKONJA: NA MORJU.

III.

Na bregu so dvignili glave in prisluhčili. Kletev kapitanova jih je presenetila.

»Nekaj s Seldo,« je malomarno rekel Andrej in se zopet sklonil k makaronom. Žino se je zarežal in zlobno zabliskal z očmi. Perinu se je zadeva zdela vredna hudomušne misli, ob kateri je imel izreden užitek. Samo Rok je stopil na skalo, da počaka Vika.

Fant je veslal kakor v omotici; kri mu je plala v obraz, pri srcu mu je bilo, da bi vzklikal in širil roke, da bi zabranil nekaj, zabranil, da se mu nekaj ne utrže v prsih. Pred kapitanom ga je obšel moreč strah: kaj bo rekel, kaj bo kapitan mislil? V njem je nekaj sunkoma pojemale, kot bi ležala pijavka pod srcem.

»Kaj je?« je vprašal Rok.

»Ali nisi slišal?«

»Sem!«

Privezala sta čoln, Viko je počasi in obotavljaje se pristopil h gruči.

»Presneti Viko,« je dejal Perin, ko je fant nerodno prisedel. »Tak gospod pa še nisi, da bi morali do zdaj čakati.«

»Saj ni treba.«

»In tudi nismo.« Pomolil mu je žlico in rekel: »Kdor vasuje, je najbolje, da gre lačen; to si storil, le v čevljih bi bil šel, ne v opankah. Premalo ropotaš in te nihče ne sliši. — Ti si strahovito neokreten fant.«

Viku je silila kri v glavo.

»Ali ne smem na barko?«

»Kdo ti brani? A tajiti ti ni treba! Oglasil bi se bil in ne se držal kakor tat. To ni dobro, kapitan ima prav. Zakaj skrivaš? — Na, vzemi vendar žlico, med večerjo boš laže poslušal. Tako se nismo ženili nikdar, kakor se ti.«

Viko je vedno bolj čutil, da se ne zaveda prav, kaj Perin hoče. Bilo mu je nerodno, še bolj ga je motil Žinov pogled.

Perin je za hip pomolčal, nato je vprašal:

»Ali nista . . . pravzaprav, ali ni hotela k nam?«

»Ni hotela . . .«

»Vidiš, tako poveš, da si govoril ž njo, in če si govoril, si ji pravil kaj o pticah, ki po vodi plavajo in ribicah, ki nad hribi letajo . . .«

»Narobe, Perin, narobe . . .« se je vmešal Andrej.

»Nič narobe! — Viko je tako dejal. O Viko!«

»Kaj pa je razgrajal kapitan?« je vprašal Žino.

Viko je pomolčal; čutil je zbadljivko, v njem je zakipelo, kar je nosil ves večer v srcu zoper Žina. Izzvana ljubosumnost je hotela duška. Vedel je, da se norčuje, škodoželjno norčuje radi kapitanovih besed, kakor bi si bil svest zmage. Vse bi še prenesel: dvom, kaj misli Selda, klavrni konec začetka, a ljubosumnosti in zasmehljivega obraza Žinovega ni mogel. Obšel ga je zoprni in nadležen občutek smešnosti.

»Nič! — Čemu se brigaš, ko ti nič mar ni!« Žino se je razkoračil.

»Glej ga, zdaj se bo še petelinčil povrhu. Ali te je kdo oblil, fant? Kaj laziš okoli in prodajaš svoj kisli obraz? Tukaj bi bil ostal, makaroni bi ti teknili in mirno vest bi imel, sveta nedolžnost, skisana, ti. Pusti Seldo, saj te ne mara; ali tega še ne veš?«

Viko je spustil žlico na tla in vstal od sklede. Bilo mu je, kakor bi ga kdo tiščal za zapestja.

Takrat je Rok zaklel in udaril s pestjo po tleh.

»Tiho! Daj Viku mir in se brigaš zase, zase se brigaš rajši, pravim. Če ne nehaš z Vikom, boš imel posla z menoj!«

Ta nepričakovani izbruh je učinkoval kot leden curek; še Andreja je zmedla Hrvatova osatost. Žino se je naglo otresel molka, ki je ležal nad gručo, in se prisiljeno nasmejalo.

»Zdaj se zjey še ti, ki se že daviš, kakor bi mlinčil suho pogačo. Kdo te je vprašal, po čem so raki v Benetkah? — Jaz mislim, da je tako: Če govorim z Vikom, naj govori Viko; kadar bom imel kaj s teboj, govori ti. Viko je res še mlad, a jerob mu nisi, mati mu nisi in mislim, da me razumeš, da nima jezika za drugo, kakor da govori. In amen pa basta.«

Rok je namrščil obrvi in dejal:

»Če pravim, da boš molčal, boš tiho o Viku. S teboj se zgovorim, ko se mi zljubi in kakor se zljubi meni. Še druge stvari se pomeniva, do konca pomeniva! Ali me poznaš, é?«

Žino se je zarežal naširoko; to vprašanje se mu je zdelo strahovito smešno.

»Bog ve, kaj misliš, da si. Flajda, razcefrana flajda si. Kdo te ne bi spoznal? Zakaj se zadevaš ob mene, vnovič zadevaš?«

Jezilo ga je še zmerom, da mu je prej vrigel vrečo v glavo, ne da bi povedal, zakaj, in čisto otročje se mu je zdelo, da se je Hrvat postavil za Vika, ki ga je komaj spoznal.

»In še druge reči se pomeniva?« je ponovil porogljivo. »Pa se dajva! Kaj novega zmerom rad slišim.«

Podkrižal je malomarno noge kot Turek in mežikal, kakor bi ga ščemela svetloba majhnega plamena na žerjavici. »Kaj pa veš?«

Viku je zastala sapa; pozorno je pričakoval, kaj bo. Andrej je nemoteno zvijal osemvinarski tobak in slinil debeli rjavi papir, ki se ni hotel sprijeti. Perin je odmašil cilerico črnega vina, potegnili močan požirek in zabijal nerodni zamašek. Počasi se mu je jasnilo, da postaja zapletek resen.

»Ko bi rajši zapeli . . .« je menil. »Na, Viko, pij in ne brigaš se! Premalo sta pila, zato bi rada zabavljala.«

Žino je postajal vedno bolj drzen in vsiljiv; očitvidno ni hotel pokazati, da se je vzbudila v njem radovednost, ki je bila združena z neprijetnim strahom.

»Kaj veš?« je ponovil izzivaje.

Rok se je okrenil, kakor bi ga bil spregledal, ter je dejal proti Viku:

»Zdaj ni čas za to. Pojdiva!«

Vstal je, ž njim je hotel tudi Viko.

Teža Žino ni prenesel; kadar mu je kdo molče pokazal hrbet, je vedno zaplalo v njem, da je zbesnel. Rokovo preziranje ga je razljutilo, sunkoma je prijel Hrvata za ramo in ga povlekel nazaj.

»Če si začel, boš tudi končal; hudič, boš tudi končal!«

»Glej ga . . . Kadar se mi zljubi,« je dejal Rok in skomizgnil z ramo.

Žino je tiščal vanj in trdil, da bo Rok končal, če je že enkrat začel. Tresel ga je za ramo, dokler ni padla težka Hrvatova pest po njegovi glavi.

»Na, ali hočeš še, é?«

Rokov obraz se je ves izpremenil. Tiho, težko prikrivano sovraštvo in želja po maščevanju mu je spreletela lice. Ko je Žino, zelen od jeze, planil nanj, ga je Rok prijel za vrat; izpodbila sta si noge in se zakotalila po uveli travi med trnje in špičasto kamenje. Rvala sta se, vsak je skušal podvaliti nasprotnika, da mu poklekne na prsi.

Perin se je s početka zabaval, ko je gledal črn, živ klopec med trnjem. »Naj se, da si pretrešeta večerjo,« je dejal polglasno in gledal, dokler ni Žino zavpil: »Nož proč!«

»Kaj šel!« je dejal navidez malomarno Perin. »Z nožem se pa ne bosta.« Stopil je prestrašen

k pretepačema in naglo izvili iz Rokove desnice ostrino. »In službo naj opravljam potem sam? Oderita se, če je vama prijetno; bomo imeli meh za vodo, a ubila se ne bosta. Meni je mari barka in ne vidva.« Ker se le nista hotela razpustiti, je zavpil: »Narazen!« Krepak sunek in oba sta se prevrnila čez grm v morje. »Strela!« je bruhnil Žino, ko ga je objela voda.

»Pa se ohladita!« se je zasmel Perin, ko je pljusknila voda na skale. »Še kokoš okopajo, če ji je prevroče.«

V vodi je parkrat prhnilo, par udarcev na levo in na desno, nato sta se pokazali par metrov narazen dve mokri glavi, ki sta se bližali bregu.

Žino ni priplezal k ognju. Oprijel se je za streljaj oddaljene skale in sedel za grm. Čutil je na glavi skelečo rano, po obrazu mu je curljala voda, izpirajoč kri z razpraskanega čela in razbodenih lic. V njem je kipelo, da se je tresel po vsem životu. »In še v morje sva morala,« je stisnil pest in prisegel, da se maščuje.

Pri ognju je Perin lomil dračje in pihal v žerjavico, da bi zanetil.

»Ali si šel pit, brate?«

Ker je videl, da se je namrdnil, je razgrebel žerjavico ter naložil dračja na ogenj.

»Nà, posuši se, ne hodi drugič rib lovit z roko in se ne pečaj z Žinom!«

»To je moj posel,« je rekel Rok osorno in se sključen na kolena zazrl v ogenj. Bakrena barva njegovega obraza je odbijala svetlobo; z nje ga je tekla voda in delala pri nohah zbirke.

Rok je zaječal ob spominu, ki ga je obšel ta hip, ko mu je spodletel napad:

»Pripelji ga, če ga vidiš; reci mu, da ga čakam!« mu je rekla sestra, ko se je poslovil od doma. Stokrat ga je opisala, kakšen je, nazadnje je že znal napamet njegove posebnosti. Radi velike sramote, ki je zadela sestro, ker se je spečala s tujim človekom, je trpela cela družina. Nikica je venela, jokala, bežala izpred oči in se Roku smilila v srce.

»Ubijem ga!« ji je odgovoril. »Ubijem, če ga najdem.«

»Ne, videla bi ga še rada, dete bi mu pokazala in . . . in če je nezvest . . . rajša . . .«

Ni izgovorila. Solze so jo polile; videl je, da je skrivaj segla v nedrije.

»Kaj imaš, Nikica?«

Zbegano ga je pogledala in pritisnila roki na prsi.

»Kaj je tam?«

»Nič.«

»Pokaži!«

Odrčgal ji je roke in ji izvlekel iz nedrija ostro nabrušen nož.

»Čemu to?«

Bala se je njegovega pogleda, povescila je oči in jecljala:

»Da bi . . . da bi . . .«

»Kaj?«

Molčala je trdovratno in se borila s solzami.

»Ali nje ga?« jo je vprašal.

Prikimala je, nato se mu naslonila na ramo in krčevito zaihtela. »Dà, če je nezvest, in . . . in sebe . . . Rok, jaz ga imam rada, Rok!«

Zabolelo ga je ob spominu, da bi kriknil. —

Trojica pri ognju je zaslišala glasno ihtenje in med njim polglasne zloge: »Uboğa moja sestra . . . Nikica, Nikica, kje sem bil takrat, da nisem vraga zadušil, sestra?«

Hrvat je planil pokoncu, kot bi se hotel otresti strašne more, škrtnil z zobmi in zakričal v noč:

»Nikica, sestra!«

Perin je razkleščil usta, Andrej je bil ravno drugič prižgal svojo »hodno cigareto«, kakor je sam imenoval tobak, zavil v rjav papir. Opekeli si je prste in jezno zarentačil:

»Kaj pa imaš?«

Rok je težko in naglo sopesel. Mokra obleka se ga je oprijemala, lice je imel spačeno in na čelu so se mu sprijeli lasje. Viko se je zavedel, povlekel ga nazaj na skalo in dejal:

»Pri miru bodi!«

Neznan strah ga je spreletel ob vsakem izbruhu jeze in sovraštva; pred tem silnim človekom ga je obšla tesna groza.

Hrvat ga je ubogal kakor otrok. Zakril je obraz z rokama in skomljal:

»Kje sem bil, da ga nisem takrat zadušil? Sestra, ti uboga sestra moja!«

Perin je še nekaj hipov začudeno gledal, nato se je pripognil k Andreju in vprašal:

»Ali razumeš?«

»Joče! — Jaz ne razumem!«

»Ker ti tukaj ni vse v redu,« mu je pokazal na čelo. »Jaz vem, kaj je.«

»Meni je povedal,« je dejal Viko. Zdaj mu je šele bilo prav jasno, kako ta človek z bradavičastim obrazom ljubi svojo sestro.

Vseh se je polastila težka zamišljenost. Morje je ležalo, kakor bi spalo in dihalo; parkrat je švignil utrinek čez nebo in se je zablestel tudi čez morje. Valov ni bilo, le kakor bi drobni prsti prebiral strune, se je na gladini gibalo, gibalo in nekam brzelo. Kot težak bron je legalo na morje in čez školje in trudno, trudno tiščalo na oči.

Žino je ob Rokovem vzkliku potegnil sapo, kakor bi ga kdo udaril po čelu. »Zdaj razumem,« je zamrmral. »Ne boš na vrhu, Hrvat, ne!«

Rok je zahteval nož nazaj. Perin ga je bil izročil Viku, meneč, da je bolj varno. Ko se je Hrvat pomiril in ga je začelo zebsti v mokri obleki, so odšli na barko in Žina pustili na bregu.

Kapitan je iz začetka menil, da je samo nedolžen prepir. Ko mu je pa Perin mahedraje razložil, zakaj se gre, se je obrnil in zapovedal:

»Nocoj naj ostane na suhem!«

Žino je ostal na suhem in ni poklical čolna. Nanesel si je drv na ogenj in se sušil. Sklenil se je maščevati nad vsemi, ker vsi drže z Rokom. Podložil si je roke pod glavo in gledal zvezdnato nebo.

Ravno isti čas je tudi Selda ležala v temi z rokami pod brado in strmela v temo. Deklica je jokala. Ko je oče zapodil Vika, se ji je zdelo, da se je nekaj sesulo v njej. »Spat!« je osorno zapovedal in Selda je brez besede in pokorno odšla. Na pogradu je legla na obraz in njena ramena so se začela stresati v krčevitih sunkih: »Viko, Viko!«

Vse pričakovanje, vse koprnenje, vsa težko čakana skrivnost, ki bi jo bila rada objela s tresočimi rokami in pritisnila na srce, vse, kar je razkril Viko, očetova strogost, pretep na bregu in sto malih brezpomembnih reči se ji je mešalo in križalo v mislih v tesen občutek bližajoče se nesreče. Na trdo zemljo mora, si je rekla, in Viko mora ž njo. Pletla je v mislih bodočnost, kakor jo pleto jezni in žalostni otroci. In Viko mora ž njo! Nezavestno je pričakovala od njega čudne rešitve in varstva.

Odkar se ji je razodel, ne da bi bila mogla sama kaj reči, se ji je zdel lepši in boljši. Smilil se ji je, ker ga je oče tako napodil. V zaduhlem, po katranu smrdečem prekatu je bila dušecha vročina, na čelu so ji stale potne kaplje. Kri se ji je naglo pretakala po žilah in ji burno plala v lice. V motni daljavi so se gibale predstave v vednem izmenjavanju: morje in solnce, žvižgajoči obraz očetov, prežeče Žinove oči in Viko, zeleni gozdiči in široke njive. Strah in stud in tesno koprnenje ji je polnilo srce. In ko je hotela vse to združiti v pravi medsebojni odnos, je čutila v srcu žalost.

»Viko, moj Viko!«

Iztegnila je roke po pogradu naprej, zadela ob vzglavju v temi ob povest o Bogdanki židani,

o Rožici-božici, ki je tavalna izgnana po svetu in iskala, zapuščena, iskala vsepovsod, na južnem morju in na severnih gorah, izgubljene sreče. V take zgodbe je Selda verjela, dostikrat so jo ob žalostnih dogodkih zapekle solze v očeh. Morala je prenehati z branjem, da ji je odleglo. Mrtve črke so ji vdihovale svet, ki ga dosedaj še ni dobro umela. Šele ta večer je začelo rasti v čudni bridkosti iz brezobličnosti in je dobivalo počasi, počasi obraz in obliko ter jo navdajalo z bojznijo in nemirom.

Dolgo je premišljala; slišala je, kdaj so prišli spat, razločila je očetove korake, Vikov glas in še potem dolgo, dolgo zrla v temo.

»Če bi šla k njemu?« ji je prišlo na misel. »Povedala bi mu vse,« si je dejala, dasi v resnici sama ni vedela, kako in kaj bi rekla.

V medkrovju ji je moreča soparica še bolj netila nemirno razpoloženje. Sedla je in si stisnila pekoča lica med dlani. »Če bi šla k njemu?« Oprezno je splezala skozi lino in šla tiho po krovu.

Nad barko je bilo zvezdnato nebo; velikí voz se je bil že zaobrnil, lestenci so svetili že čez polnoč. Pihljaj je prijeten veter; morje je zrcalilo nebo od spodaj in med nebom zgoraj in nad morjem spodaj je ležala srebrna neskončnost.

Ko se je Selda približala lini ob jadrniku, se je okrenila na palubju ležeča senca in vprašala:

»Ali ne spiš?«

Selda je spoznala očetov glas in se prestrašila. »Ne!« je rekla in obstala.

»Kam greš?«

»Vun sem prišla...« je dejala z negotovim naglasom. »Vroče je spodaj in... in spati ne morem, ker je vroče...«

»Pa tukaj lezi!« je rekel osorno. »Saj pojdemo kmalu; na kanalu je burja.« Pregrnil ji je tik ob sebi; Selda je ubogala, žalostna sicer, a brez odpora.

Na nebu je žarela svetla zvezda, na morju so pljuckale ribe iz vode, valovi so blesteli v bronastosrebrnem soju, v borovcih je šumelo, tupatam so udarili valovi v skale. Čoln je drgnil ob barko, iz nje se je slišalo Andrejevo in Perinovo smrčanje.

Selda se je zavila v kosmato odejo, da je ne bi opikali komarji; začutila je v ustih zoprno žejo, v glavi vročino in mraz, v srcu nemir.

(Dalje.)

vijo kesanje. Skoraj nerazumljivo je, res pa je vendar: človek je grešil zaradi kesanja. Še bolj nerazumljivo pa je, da se je tega kesanja bal ter si ga hkrati želel; in da je s strašno, brezdanjega trpljenja polno ljubeznijo ljubil vse, ki jih je žalil. Dal je črni piruh, dal ga njej, zaupljivi, sinjeoki: »Ná, zaradi ljubezni!« Dal ji strup. In že v samem tistem trenutku, ob zasmehu in zloradosti, se mu

je paralo srce: »Ne pričaj, mila, pred Bogom zoper mene!«

— — — — —
Kaj bi še nadalje govoril! Strahota je brez primere, da človek ni človek, temveč novelist, bitje, ki je s tinto zastrupljeno. Strahota je, da mora napisati par lepih stavkov, namesto da bi na ves glas zakričal od žalosti in sramú!

NARTE VELIKONJA: NA MORJU.

(Dalje.)

b štirih zjutraj je kapitan že stopal po krovu gorindol in si neprestano žvižgal. Mornarji so se budili, premotrili smer vetra in začeli dvigati jadra. Andrej je hotel po Žina na breg, pa ga je našel v čolnu. Šla sta po mrežo.

»Naj si gre sam!« je zagnal Žino in mislil kapitana. Vendar je zaveslal, da se mu je stropa utrgala.

Kapitanu ni bilo nič povolji. Ko so razpeli jadra, mu je bilo prvo prenizko, drugo previsoko, vrvi niso bile dovolj trdno pritrjene, platno premalo napeto. Viko se mu je boječe umikal, Rok je temno gledal, le Perin si ni pustil vzeti dobre volje. Spravljaj je v kolobar vrv in pel:

»Što ti, momče, na moj prozor kucaš? . . .«

Selda se je bila umaknila s krova, bolela jo je glava, v udih ji je ležala utrujenost. V čudni omotici je spet ležala na svojem pograda, bila je spet sama, sama. Zdelo se ji je, da ji nekdo nekaj kratí, kar je nujno njeno.

»Oko morske zvezde« je že plulo počasi iz zatišja, ko sta se Andrej in Žino vrnila. Solnce je žarelo z jutranjo svetlobo, ki se je vpijala v kožo, ob bregu je bilo morje polno barv, prelijavaočih se iz modrega v zeleno.

V mrežo se je bila vlovila hobotnica. Kot bi se osem modrasov motalo z glavami skupaj, se je premetavala sluzasta kepa na krovu. Andrej je dvigal bose noge in se muzal, kadar ga je oplazila žival. Viko se mu je skušal smejati, a se je takoj zopet zamislil na morje, na ožarjene skale, ki so se blestele v daljavi, in na Seldo. Solnce je prijetno vplivalo nanj, dobrodejna toplota se mu je razlila po telesu, napil se je vode in nato zadremal.

Žino je šel mimo njega proti krmilu in se obrnil, kot bi ga pičil gad: na krmi je sedel Rok. Kapitana ni bilo videti. Tudi Hrvat ga je bil po-

zorno pogledal in v njegovih očeh se je zablistalo. Premaknil se je in zamrmral za njim:

»Le izogiblji se!«

»Kje je bil, da se ga ne spominjam?!« se je vpraševal Žino. »Če sem se otrešel Nikice, se tudi tebe,« si je govoril in tipal v žepu ostro, malo zakrivljeno britev.

Ladja se je začela močno zibati, parkrat je ostro zažvižgalo v jadrnih, za njo se je poganjala šestorica galebov.

Kapitan je bil nataknen. Okoli osme ure je zajtrkoval; velik kos slanine in kruha je zalil s črnim vinom in zraven nekaj tuhtal.

Samo Perin in Andrej sta se razgovarjala na krovu. Andrej je nataknil hobotnico na desko, ji razprezal stezalke in jo sušil na solncu. Jadrnica je krepko delila valove in Perin je menil, da doseže še pred nočjo Kvarner.

»Če nas mistral popoldne ne obrne,« je dejal Andrej.

Jadra so bila polna kot napihnjena lica debelušnih otrok. Vrvi so brnele in pele, sunki vetra so večkrat zatemnili morje in okrog in okrog valov so skakali in sikali mokri jezički. Zdaj pa zdaj je kljun prerezal in razbil razpenjen val; »Oko morske zvezde« je skakalo, kot bi se poganjal mlad pes čez razorano njivo. V jadrnikih je škripalo, burja je hladila vročino, morje je burkalo in šumelo.

»Danes Viko vedno spi!« je rekel Andrej in požgečkal fanta s slamo pod nosom. »No — ahči! — Bog pomagaj!« je rekel Perin, ko je videl, da se mu hoče kihniti. Viko se je nevoljen obrnil na drugo stran in se pokrill čez glavo.

»Še Žino smrči! — Perbako, ali ga je Rok snoči! Ves razpraskan je.«

»Zakaj sta se vendar?«

»Kako bi povedal? — Vidiš: če uloviš ribo in ti jo pes sne, ga samo pretepeš; če človek

pride v hišo in ti vrne za dobroto slabo, ga ubiješ, a?»

»Jaz te ne razumem; pa meni se zdi, da bi ga ne.«

»Vprašaj Roka!«

Rok je čmerno sedel pri krmilu in mislil svoje misli. Andrej se ga ni upal motiti, segel je rajši po zelenki in pil v globokih požirkih. »Že radi vina sem vesel, da nisem riba,« je menil. Ko se je oddahnil in obrisal, je nadaljeval:

»Naj se tepeta; mar sta mi toliko kot vrabec na rovinjskem zvoniku. — Viko, ali boš pil?« je vprašal, ko se je fant zgani in pogledal izpod vreče.

»Viko je menda žalosten!« je dejal Perin.

»Vse je kilavo. In pa tak lep dan in lep veter je danes. — Kakor hočeš, če ne maraš,« je rekel Andrej nekoliko užaljen, ker Viko ni segel po zelenki. »Lahko ga shranim tudi sam.«

»In boš pijan . . .« je rekel Perin potihom. »Če te kapitan zasači, da si danes pijan, bo zapihal široko in ne mistral. Že zjutraj se je pripravljaval, kakor bi grizel polže z lupino vred.«

Kapitan je ravno tačas zaprl krivač, se ozrl na Seldo in videl, da si stiska čelo.

»Ali ne boš jedla?«

Selda je zmajala z glavo, da ne bo.

»Potemtakem si bolna.«

Deklica je rekla, da jo tišči in kljuje v sencih.

»To je še od včeraj,« je dejal. Po preteku debele minute se je žvižgaje dvignil.

»Čakaj, fant!«

Odšel je, napravil par korakov po krovu, se ozrl na jadra, ogledal vrvi in droge, ogledal nebo za seboj in pred seboj, dve jadrnici daleč na levi in eno z rjavimi jadrni na desni. Visoko v zraku so krožili galebi; ko se je ptič obrnil, so se zablestele peruti kakor zlata luska. Kapitan si je vse to ogledal dvakrat, in ko je tretjič krožil njegov pogled okoli, je poklical:

»Žino!«

Iz začetka ni bilo odgovora; Žino je smrčal.

»Žino!« je zazvenel kapitanov glas v drugič. Mornar je planil na roke in se obrisal.

»Kaj?«

Ni se še dobro zavedel, ko je videl pred seboj kapitanov namrščen obraz in njegovo temno nabrano čelo. Stal je tik njega. Žinu se je bleščalo solnce, zasenčil si je čelo z roko in zazijal.

»Kaj?« je ponovil.

»Nič kaj! Ostani na mestu. Koliko plače ti še gre?«

»Saj ne rabim, do Trsta mi je ni treba.«

»Kaj do Trsta! — Koliko, to povej!«

Kapitan je vedno bolj mrščil obrvi. Strogi glas je vplival na mornarje kakor iskra. Andrej je skrivaj potlačil zelenko med sode in se obrisal po vsem obrazu, v strahu, da je ostal kje sled vina. »Ali se pozna? je vprašal Perina. Ta se je ozrl in rekel: »Bodi vendar tiho!«

»Mislim . . .« je rekel Žino. »Saj sami bolje veste, koliko mi gre.«

»Nič ne vem,« je dejal kapitan osorno.

»Mislim, da bo še trideset kron.«

»Tukaj!« vzel je listnico mu pomolil tri desetkronske bankovce in priložil še enega. »To je za vožnjo z Lošinja!«

Žino je osupnil:

»Kako z Lošinja?«

»Tam izstopiš in se ne vkrcaš več na mojo barko. Ali razumeš?« Zadnje besede je kapitan izgovoril že malo razjarjen, vendar se je Žino ojunčil in dejal:

»Kapitan, rad bi vedel za vzrok.«

»Tako?! Ti bi rad vedel za vzrok?«

»Kapitan,« se je osmelil. »Vsakdo ima pravico vedeti za vzrok.«

»Vsakdo!« je ponovil za njim. »A ti, ti nimaš vzroka, ne pravice zalezovati Seldo. Zato se boš spraval z broda!« je zavpil nad njim in mu obrnil hrbet. »Iz tega vzroka, capito?!«

Žino je hotel malomarno skomizgniti z rameni, a ko je zagledal Roka in Perina in Andreja, je v njem zavrelo. »Ne, ne pojdem!« je zmečkal bankovce v pesti, »in če pojdem, pojedete vsi.«

Ko je Selda slišala očeta, jo je oblila rdečica. »Zakaj vse pripoveduje?« je menila trmasto. »In vsem . . .«

Viko je široko razprl oči, čutil, da mu mraz polzi po hrbtu.

»Tako je torej stvar — in jaz, jaz sem tudi lazil za njo,« mu je zvenelo v ušesih. »Zdaj sem jaz na vrsti.«

Kapitan je stopil k Viku.

»Viko ravnotako! Mislil sem, da se ti lahko zaupa. Na!« Vrgel mu je par bankovcev pred noge. »Tako, zdaj bo red.«

Viko ni pobral denarja; strmel je za kapitanom, ki je izginil skozi lino. Strah in ljubosumnost sta se mu zajedla v srce.

Pred kapitana pa je stopila Selda in zajokala; njeno lice je žarelo v strašni vročici:

»Ne, oče, ne!«

»Kaj, ne?«

»Oče, Vika ne!«

»Otročarije!« se je otrešel. »Zdaj mi začni še ti!«

IV.

Kapitan je stal na krovu in zamišljeno zrl predse.

»Pa pojdem še jaz!« mu je rekla hči, ko je šel od nje. Ta grožnja ga je iznenadila. Da bi si upala, na to ni še nikdar pomislil. Odkar je bil vdovec, sta bila hči in jadrnica edino njegovo veselje. Sredi morja, na svojem brodu je bil zadovoljen v zavesti, da ima vse s seboj. Nikdar si ni mogel predstavljati, da bi bilo kdaj drugače; ko je Selda imela drugačno misel nego sam, ga je neprijetno zadelo. Bil je izmed tistih, pri katerih ne veljajo lastni pametni razlogi, ne pomagajo ugovori. Selda mu je stregla, vdano stregla kakor poslušni otroci; zato je tudi sam bil ž njo kot z otrokom in je bil prepričan, da je deklica na brodu zadovoljna; tem bolj ga je njeno kljubovanje presenetilo. Vendar je odločil: »Kar sem rekel, sem rekel.« Če je mornar odšel, je najel drugega, najel, ker ga je rabil; da bi pri tem gojil kakšno izjemno čustvo, se ni zavedal. Kakšno je življenje na brodu, se ni vprašal nikoli; rajši je bil na morju nego na suhem, to je bilo jedro vsega. A v hipu, ko je bila Selda središče življenja na barki, je zadel na odpor. To ga je dražilo. Vsa nevolja in jeza se je obrnila na Vika in Žina. »Kanalji,« je stisnil pest, »drevi se ne poznamo več.«

Morje se je svetlikalo, da je blesk bodel v oči. Ribiški čolni so križali morje in pluli proti Pagu. Mogočen parnik se je blestel pred njimi in za njim se je zbiral na obzorju meglen dim. —

Ko jo je oče zapustil, je Seldo navdala nova misel. Obrisala si je oči in trmasto začela šivati črno mornarsko srajco. Na Vika je mislila in šivala in šivala. Ko je utrgala nit in končala, je pogledala skozi lino in stopila k njemu. Sedel je zamišljen na svojem pogradu in strmел v denar na dlani. Selda je položila srajco predenj in dejala:

»To je tvoje. Zašila sem.«

Viko se je plaho ozrl, zardel in ni nič rekel. Pri srcu mu je bilo nerodno. Tudi Selda je molčala in čakala. Ker le ni bilo besede iz njegovih ust, je rekla:

»Viko, v Lošinjju ne pojdeš dol!«

»Kdo pravi?« je rekel in v očeh mu je zaigralo veselo upanje.

»Očeta poprosiva.«

Na te besede je fant zlezal vase. Kapitana se je bal, njegove sršče obrvi so ga zmerom spremljale. Ta neprijetni občutek se mu je vedno bolj zajedal v srce in se mu razlival po žilah kot luč. Zdelo se mu je, da ga kapitan še vedno drži

in mu vpije v uho: »Prokleti fant! — Mislil sem, da se ti lahko zaupa!« — Očitek, da je zlorabil zaupanje, ga je bolj pekel kot vse drugo.

Selda ga je nekaj časa gledala; ker je le zamišljeno zrl v tla, je vprašala:

»Ali poprosiva?«

Viko je zmajal z glavo in se ji ni upal pogledati v obraz ter je trdovratno molčal.

»Zakaj ne?«

»Zato . . . ko ne pomaga . . .«

»Poskusiva oba.«

»Kaj ni dovolj, če prosiš sama?«

»Jaz sem že in . . .«

» . . . in ni pomagalo . . .« je naglo pristavil. »Saj sam dobro vem, čisto dobro vem, da moram proč.« Govoril je z glasom, kot bi se hotel jokati.

»Če pojdeš, grem s teboj!« je rekla trdo.

»Kaj? — kako misliš? In oče?«

Selda je vprašanje napačno umela.

»Kaj bo z očetom? Naj te obdrži!« je menila trmasto. »Kar k njemu pojdiva!«

Viko je ostal na mestu. Že je hotel vstati, potem se je zopet premislil in rekel:

»Ne pojdem. Bilo bi zastoj.«

»Potemtakem me nimaš rad, tak si kakor Žino! Vsi ste enaki!«

Viko je razprl oči.

»Kako si upaš! — Glej,« je dokazoval z jokajočim glasom. »Glej, nič nama ne pomaga. Kaj nama pomaga, četudi te imam rad? Ali ni boljše, če pozabiva? Ti nimaš nič, jaz nič; z menoj ne smeš. Kaj bi rekli ljudje in, in kam bi šla?«

»Tako nisem mislila. Ti nisi fant!« je vzkliknila. »Ti nisi fant. Če bi me imel rad, bi govoril drugače, vse drugače. Tako pa . . . o, saj nisi fant.«

Obrnila se je, da bi zadušila jok in skrila solze. »Saj nisi fant!« je stisnila skozi zobe in naglo odšla.

Viko je gledal za njo kakor okamenel. Ko je doznal pomen njenih besed, se je naslonil na pograd in mrmral predse s trpečim izrazom na licu: »Če ne smem, ne smem. To ne gre. Konca bi ne imelo, nobenega pravega konca bi ne imelo. Kapitan bi rohnел; bolje je tako, ko ni pravega konca.« Bojazen ga je tako stisnila, da se mu je zdelo vse nemogoče. »Lahko je biti fant kje drugje,« se je opravičeval, »lahko je biti, če ni takih razmer, če ni človek vezan na tuj groš in se mu ni treba bati zamere in nikočar.«

Viko bi se bil rad razjokal. V srcu mu je bilo čustvo osirotelosti, bolesti in čudnega strahu. Kakor bi imel v krvi vlažno glino, se mu je zdelo, vse je bilo mrtvo; vedno bolj je lezel vase, vedno bolj postajal otopel in vdan v usodo.

Solnce je že peklo na krov, veter je polnil jadra in škripaje so se pripogibali jadrniki. »Oko morske zvezde« se je zaganjalo, da je pljuskala voda na krov, tupatam je brizgnil visok curek nazaj.

»Vrag!« je dejal Žino, ko ga je zmočilo v obraz. Vezal je na kljuno prtljago in se jezil, ker se mu je trgala vrvica. Znesel si je že vse skupaj ter mrmral: »Če pojdem, pojedete vsi!« V duhu je imel že načrt, ki ga je razmišljal v zlobnem veselju. »Vsi pojedete — mene ne boš sukal kakor paglavca, kapitan Ferjan, in pred vsemi, in pred vsemi, stavec!«

Sklonil se je niže na svojo culo in napravil zadnji vozec; nato se je ozrl po ladji in zagledal Roka in kapitana na krmilu. Stisnil je ustnice, šel do Perina in Andreja in vprašal:

»Ali ne pljuska čez? Spredaj že poliva.«

»Pa se umakni,« je rekel Perin, ne da bi se ozrl.

»Saj se!« je zagodrnjal Žino.

V teh besedah je ležala ostra grožnja. Žino jo je rekel s takim poudarkom, da je Perin dvignil glavo in se začudeno ozrl za njim. Otrl si je pot in menil proti Andreju:

»Kaj vse naredi taka neumna neumnost. — Včeraj se je bahal in širokoustil, danes se pa obreža, kakor bi se mu godila obešena krivica. — Perbako, Andrej, dva snubača sta že potisnjena na suho; bratec, poskusi srečo še ti!«

Andrej je menil, da riba ni za suh potok in on ne za zakon. »Sicer pa — pusti, ko ni nič. Selde ne bo rinil kapitan v naročje prvemu, ki pride; deklica je redke ptič!«

Medtem je prevzel krmilo kapitan. Rok se je pretegnil, napel mišice in se ozrl po morju. Valovi so kipeli, burja se je zaletavala, kakor bi se opotekal pijanec čez kraške groblje. Nad jadrnico, nad valovi, nad širnim obzorjem je sijalo pekoče solnce. Roku se je lovil v srajco veter, na hrbtu mu je valovilo, kot bi nesel meh. Črni lasje so mu padali na čelo in oko mu je žarelo v pritajenem blesku. Na licu se mu je poznalo, da mu v srcu gloje moreča bolečina, ki mu ni dala miru. Mislil je na Žina, na pretep, na sestro in na kapitanov ukaz.

»Ne, ne boš ugledal Lošinja, bogme da ne. In če te ne bom mogel prej, te udušim tik pred pomolom,« si je dejal, ko je videl njegovo culo na brodu.

Tisti čas je bil Žino že na delu. Če bi kdo pozorno poslušal, bi slišal iz globokega ladijskega trebuha prasketajoč glas, ki ga ima sveder, kadar se zajeda v trdo hrastovino. »Rezk ... škrk ...

rezk ... škrk,« se je glasilo, kot bi veverica gldala oreh, a brnenje vrvi in pljuskanje valov je vse to zadušilo.

»Rezk ... škrk ... rezk ... škrk ...«

Rok tega ni slišal in tudi Viko ne. Hrvat se je napotil skozi lino in se nemalo začudil, ko je zagledal Vika, vsega bledega in prepadenega. Pred njim je bila v prahu narisana z neokretnimi potezami barka in hiša.

»Poliva!« je dejal Rok. »Lino bo treba zapreti. Barka gre tako naglo, da pljuska morje na krov.«

Res so se čutili sunki; jadrnica je šla na konja, veter je ostro žvižgal v jadrnikih, ki so škripali in se tresli v zaslonih.

Rokove besede so Vinka presenetile; mencal je in mencal, pa ni našel prave besede.

»Ali nisi na krmilu? ... Mislil sem, da si še tam. Ves si moker, kakor bi se snoči ne bil posušil.«

»O snoči — za snoči ga že splačam. Pa da boš ti moral proč, tega nisem mislil. Ali si Seldi kaj hotel?«

»Kako hotel?«

»Pravim, če si se ji zameril, ker je kapitan tako malobeseden. Danes bi samo žvižgal. Kaj si storil, da je tako zapihalo?«

Viko je gledal risbo na tleh in vzdihnil:

»Ko bi imel človek vsaj svojo barko in hišo, ali vsaj lastno barko!«

Rok je nategnil obraz.

»Kako prideš do tega? Dečko, s teboj ni vse po božjem. Odgovori, zakaj te je kapitan nagnal; kaj si storil?«

»Nič nisem storil!«

»A, vraga in nič! Potem bi se bil postavil, pa bi ne bil tako strahovito pomečkan, kakor bi te obešali.«

»Bal sem se.«

»Koga?«

»Kapitana! — Seldi sem povedal, da ...« Kar nič mu ni hotela beseda iz ust.

»... da jo imaš rad, si ji povedal. Le govori; ali se morda bojiš tudi mene? — Kaj je rekla?«

»Nič!«

»Kako to?«

»Kapitan je slišal.«

»A tako!« se je zasmel Rok. »Ti, fant, si bil kuhan v borovi smoli, da se te tako drži. In zdaj ne veš, kako je s Seldo?«

»Pač, vem; zdaj pravi, naj prosim očeta, da ostanem. To je tako sitno; ko bi imel vsaj svojo lastno barko.«

Rok ga je stresel dobrodušno za ramo.

»Potem vriskaj, v vodo skakaj, pa se ne drži kakor boter-spokornik. Če je rekla: Poprosi! — poprosi, po kolenih pojdi do kapitana kakor romarji za odpustke. Ko bi imel barko, bi bilo dobro; če je ni, pa glej, da jo boš imel. Za tako dekle! Viko, ali ti ni nič zanjo?«

»Kako misliš?« je spravil Viko nekam plašno iz sebe in se nehote umikal Hrvat, ki je oblastno rastel pred njim.

»Če ti ni nič zanjo, pravim? Kakšen mornar si, dečko, ali se to pravi biti mornar? Če se za dekle ne potruдиš, za kaj se boš potrudil? Kaj pa misliš na morju, fant, če si tako boječ? Če bi imel barko, bi jo držal privezано v hlevu kakor osla, držal privezано v svojem zajčjem strahu, da se ne potopi.«

»Premlad sem . . . Ti bi že laže. — In take razmere . . .« je pristavil s čudnim vzdihom.

»Kakšne razmere?«

Rok se je razvnel in izgovarjal besede z vedno močnejšim poudarkom; zadnje vprašanje je skoraj zavpil.

»Takšne, sploh takšne.« Viko je iskal izraza in ponovil: »Takšne, kakor so.«

»Kakšne, fant?«

Viko je gledal z razprtimi očmi v Hrvata in rekel:

»Zmerom mora človek služiti.«

»Ta je dobra; šibe si vreden, čeravno si že velik. Zdaj vem, kaj ti je. Strah ti je v pete zlezal in misliš, da so razmere krive. Zakaj se sam ubijaš? Če zležeš že vnaprej sam vsakemu pod nože, ti boječnost istrska, potem so razmere krive! In ti, ti hočeš na morje? — Kdo je to narisal, to tukaj?« je vprašal in pokazal z nogo na risbo.

»Jaz!«

»Vidiš, to te razodeva; ti boš barke risal, še zmerom samo risal, ko boš že ves siv. Če bi imel jadrnico, bi prej prosil dovoljenja, da smeš rabiti veter, ki je božji, in smeš gledati na zvezde, ki so božje. Nič, še prositi se boš bal, bogme, da se boš bal.«

Viko je ves potrč poslušal in se trudil, da bi doumel.

»Zakaj praviš to?«

»Zato, da bi ne bil zmerom tak, kakor si zdaj s kapitanom in Seldo. Kapitana je treba prositi, to se pravi: mrežo je treba vreči, če hočeš rib. Ti pa cincaš in cencaš: saj ne bo nič, saj vem, da bo zastonj, saj vem, da pride pliskavica, zato je najboljša, če jo sušim v dimniku . . . Mene sploh

ne briga, ali imaš Seldo, ali je nimaš. Kaj bi mene brigalo? Tebe, fant, tebe pa je sveta škoda, če bi ti zmanjkalo poguma. Ali boš prosil ali ne boš?«

»Ko si ne upam . . .« je Viko slednjič trudoma in z muko priznal. »Ko si res ne upam in si ne . . .« Lice se mu je nabralo, kakor bi mu šlo na jok. »Kapitan je čuden.«

»In ima prav, sem že rekel; zakaj se obnašaš, kakor bi kradel. Ti si Aleš za pod stopnice, ne fant za barko in za morje. Res, žal mi je zate, ko si kakor vrtavka.«

Rok je mešal hrvaške besede med slovenske, se mučil z naglasom in mahal z desnico. Pot mu je stal na obrazu, da se je zdelo, kakor bi se mu bile razrasle bradavice kar v hipu po čelu, licu in nosu.

Na krovu je kapitan nekaj ukazoval, v jadrnico je bilo morje. Če bi kdo pritisnil uho na tram, bi slišal globoko pod seboj praskajoči glas, glas črva, kakor ga ima sveder, če vrta v trdo, okajeno in v katranu namočeno hrastovino.

»Rezk . . . škark . . . rezk . . . škark . . .«

Rok in Viko nista slišala ničesar. Viko je strmel v tla; pri srcu mu je bilo nerodno in tesno. »Saj bi šel,« si je mislil, »saj bi šel, če bi me ne zapodil.« Nabral je že besede v gladko vrsto, ki bi jih rekel, a je vzdihnil bolj samemu sebi kakor Roku:

»Kako bi me zapodil, ko nisem nič!«

»In ne boš nikoli nič; razlezel se boš, da te bo sama kaša. Če bi imel svojo ladjo na morju, bi še ribo prosil, naj se ogne. Glej, Žino je druge krvi; škoda, da je tak lump. On ni tako plašna priba, kakor si ti.«

Viku se je zdelo sitno, da sili Hrvat na tak način vanj. Ko mu je omenil Žina, se je vznemiril: »Ravno Žino je kriv, edino on je kriv vsega.« Spomnil se je prizora s kapitanom, tesno mu je bilo, ko je pomislil na Seldo. »Pa pojdem!« si je dejal. »Torej pojdem prosit.«

»Kam je šel Žino?« ga je vprašal Rok.

Viko je pokazal z roko navzdol. »Tam je imel nekaj opraviti med šaro.«

Če bi kdo pozorno poslušal, bi slišal med škripanjem jadrnikov, šumenjem morja in pljuskanjem valov, med brnenjem napetih vrvi in prhutanjem polnih jader, med zamolklim Perinovim mrmranjem, ki je bil ves zamišljen v italijansko popevko: »che te sposerò . . .«, še enakomeren glas, kot bi glodal črv v suhi veji:

»Rezk . . . škark . . . rezk . . . škark . . .«

Na jadrnico je sijalo poldansko solnce. (Dalje.)

- 112 Zli duh, ki zlo le delati mu mari,
z nature svoje silo je zasvadiril
— prot koncu dneva — veter sè sopari
- 115 in vso dolino je z megló zakadiril
med Pratomágnó in Góro grebenito
in črnih je oblakov nagromadiril,
- 118 takó, da vláge bilo je ozračje sito;
in lilo je in jarki zalivali
z vodó so se, od zemlje nepopito.
- 121 In celi so potoki koj nastali
in k veletoku drlo to takó je,
da nič valov ni ustavilo v navali.
- 124 Pri izlivu našel trdo truplo moje
je Archian, ki jeze se je penil,
me v Arno gnal in od roké rokó je
- 127 razdril, ki v križ sem bil skesán jih sklenil,
me z brega k bregu kotaljál je v strugi,
omrežil slednjíč s tem, kar je naplenil.« —
- 130 »Oj, ko se vrneš v svet in po vijugi
se potov noğa trudna ti spočíje,«
je tretji jel, ko nehal duh je drugi,
- 133 »takrat se spomni tudi mene, Pije!
Rodila Siena me, Maremma ubila:
to on vé, ki moja roka svoje dni je
- 136 poročni prstan od njeğá dobila.«

Opombe. V. 68 nsl. Duh, ki tu govori, je Jakob del Cassero, meščan iz mesteca Fano ob Jadranskem morju; ko je potoval iz Benetk proti zapadu, da bi prišel v Milan, kjer bi imel postati podestà (župan), ga je dal Azzo VIII. d'Este pri mestecu Oriáco v Padovanski ravnini ujeti in umoriti, ker je bil Jakob prekrizal njegove naklepe zoper mesto Bologno. — Kraji med Romagna (izg. Romanjo) in oblastjó Karlovo (t. j. neapolitanskim kraljestvom), t. j. provinca Marca d'Ancona (v tisti pokrajini stoji n. pr. znani Loreto). — Mira — kraj v Padovanski ravnini. — V. 86 nsl. Buonconte, sin Gvidona di Montefeltro, gibelinec, je padel (l. 1289, 11. junija) v bitki pri Kampaldinu, majhni ravnini Kasentina (gorenje doline reke Arno), kjer so bili gibellini poraženi od gveľfovcv (med katerimi se je bojeval tudi 24letni Dante kot konjenik). Truplo knezovo se ni našlo. — V. 112 nsl. Sv. Tomaž Akv. (Summa Theol. I, 122) piše: »Angelji, dobri in hudobni, morejo na telesne stvari uplivati — tudi brez sodelovanja nebesnih teles — n. pr. s tem, da zgosté oblake v dež,« in tako tudi v tem slučaju zli duh uprizori neurje. (Sicer pa neurje tistega večera spríčuje zgodovina.) Zanimivo je, da tudi sv. Avguštín in sv. Tomaž Akv. (Summa Theol. I, 64) menita, da bivajo hudičí deloma v peklu, deloma »in aère caliginoso«. — V. 130 nsl. Pija, rojena v Sieni, je bila morda iz porodice Tolomei; njen soprog je bil Nello della Pietra de' Pannocchieschi, plemič v Maremni (močvirnati pokrajini ob morju, zapadno od Florence). — Ker se je hotel poročiti z neko drugo (omoženo) ženo, je s svojo roko umoril Pijo ali — kakor trdijo drugi viri — jo je dal umoriti nekemu služabniku.

Metafore. V. 14. Sta come torre ferma . . . je pregovor. — V v. 17. in 18 je metafora vzeta od streljanja v tarčo. — V. 37. Naglica obeh slov se primerja s padcem zvezdnega utrinka ali z bliskanjem po vročem dnevu. — V. 124 nsl. je znamenita personifikacija potoka Archiana.

NARTE VELIKONJA: NA MORJU.

(Konec.)

V.

Selda je bila žalostna; pri srcu ji je bilo, kakor da se ji je nekaj potopilo. Nemirno pričakovanje ji je hotelo razbiti senca. V ušesih so ji še vedno zveneje besede, ki jih je rekla Viku; njih pomen je dobival bolj in bolj obraz resnice. Ko je čutila, da se je varala, si je nervozno zatrjevala: »Saj ni res, saj ni res!« Njene misli so plale med Vikom in Žinom, med strašnim studom in trpko boleštjo. V srcu je rastlo prepričanje, da so vse njene tihe sanje in tople slike neresnične, njeno kopnenje po nečem daljnem brezciljno in neopravičeno. Prvič v svojem življenju je občutila neizrazno topo žalost, ki obišče človeka takrat, ko bi bil rad dober, blag in plemenit, pa nima biti komu; prvič v življenju jo je obsla silna želja, imeti koga, ki bi mu odprla srce in mu vse zaupala, se nasmejala in razjokala ob njem. Kako vse drugače je živel nekda v njeni domišljiji! Od Vika je instinktivno pričakovala, da razbije moro, ki je mrtvila vse misli in življenje na barki. »Vsi

ste enaki!« ta beseda se ji je razpredala v zadnje zaključke. Vikov obraz se je polagoma potapljal v družbo, ki je ni razumela; njeno nepokvarjeno srce je s silo tiščalo zavest razočaranja, ki je kljuvalo v prsih, z neko grozo pričakovalo pravega trenutka za črno besedo.

Vedno bolj in bolj se je prepričevala, da je Viko nima rad, da se je lagal; to jo je navdajalo z občutkom osamljenosti in bolesti. »Ali je res tak kakor Žino?« jo je peklo v srcu. Kakor bi naenkrat zašla v tuj svet, se ji je zdelo; vse se je počasi odpiralo, vedno bolj ji je silil pred oči Žinov obraz in od daleč, daleč se ji je bližalo hladno spoznanje, ki ga je zastrupljal Žinov nasmeh. Grda misel, ki ji je vrtala v srce, se ni dala odgnati; stisnila je rameni skupaj in vzkliknila, da bi ji odleglo:

»Moj Bog, saj to ni res!«

Stisnila si je senca in obsedela; na čelu so ji stale potne kaplje, ustnice so ji podrhtavale neizmerne bolečine.

Na lini je zahrkal Perin. Zarentačil je nad žeblijem, ki se mu je prijel za rokav, prevrgel par vreč in nato vprašal:

»Ali si morda ti kam založila?«

Deklica se je zdrznila in se ozrla.

»Kaj?«

»Nič — že vidim sam!« je dejal in izvlekel izza deske plašč za krmarja. Ogrnil ga je in se dobrodušno razkoračil:

»To bi bil lep kapitan, ali ne?«

Deklica je videla njegove dolge roke, ki so opletale ob bokih, in se nasmehnila.

»Ali nisem lep, á?« je ponovil. »O, takih fantov je malo, mislim, tako žlahtnih fantov — kapitanov.« Ker Selda le ni hotela odgovoriti, jo je še bolj pozorno pogledal in se začudil:

»Kaj ti je, da se tako držiš? — Ali ti je fant umrl?«

Zadnje vprašanje jo je neprijetno zadelo. »Vedno isto!« ji je prišlo na misel. »Samo o fantih.«

»Saj mi ni nič,« je odgovorila.

»In vendar si tako zamišljena. Ali ti je kdo kaj naredil! Ali je bil Žino? — Tega je že Rok nekoliko ohladil.«

»Kako ohladil?«

Perin je osuplo vprašal, če nič ne ve. Ker je zmajala z glavo, je fant obrazložil dogodek in zatrdil, da bi se bila udušila, če bi ne bilo njega. »S pestmi sta se; z nožem bi se bila, pa sem ga vzel. Ali nisi slišala? Najprej je Žino Roka, potem je Rok Žina, ne, najprej je prišel Viko od tebe, ves poklapljen. Kaj si mu storila? — To je brdek fant.«

Deklica je povescila oči in zardela.

»No, ali ni brdek fant?« je ponovil.

Selda je zrla v tla, čutila, da ji tišče solze v oči, in vprašala:

»Zakaj sta se?«

»Kdo? — Rok in Žino?«

Perin ni čakal njenega odgovora, temveč je nadaljeval:

»Tega ne veš? — To je fantovska zadeva.«

Deklica ni vedela, kaj naj si misli pod fantovsko zadevo.

»Ali se fantje morate pretepati?«

Perinu se je vprašanje zdelo smešno.

»Moramo se ne. Zakaj bi se morali? Pa nauk ti dajem, Selda, da se fantov varuj, in tudi Vika.«

»Tudi Vika?« je ponovila.

»Tudi. Vsakega. Rokova sestra se jih ni. Zato je zajokalo in Roku reklo stric in Žinu oče. Zato sta se.«

Perin je mirno razlagal s smehom na ustnah; njegove besede so Seldi parale srce; bilo ji je,

kakor bi jo kdo bil po glavi. »Kaj Žino?« je zajecjlala in obleдела. »Kako je to prišlo?«

»Čisto navadno, Selda; Žino je grd človek. Če bi mene ne bilo, bi bilo že po njem.«

»Zdaj razumem!« si je dejala in je čutila, kakor bi se je oprijemalo nekaj opolzlo-tesnega. »Zdaj razumem vse!« je poudarila; čutila je živo pritisk na pasu in režeči Žinov smeh nad seboj.

»Ti, Perin, to je . . . to je vse ostudno.«

Te besede je izrekla s strašnim poudarkom; tisto strupeno spoznanje ji je zaživelno znova in se hotelo preliti v sovrašstvo, gnus in jok. Občutek ozkega vtessenjenja, ozračje, napolnjeno z vonjem po katranu in vinu, jo je še bolj dušilo.

»To je ostudno!« je vzklikala bolj sebi kakor Perinu in se hotela skriti iz čudnega sramu. Zajokala bi rada na glas, da bi ji odleglo do zdaj neznano občutje.

»In kaj dela zdaj Rokova sestra?«

»Kaj dela?« se je zasmejal. »Ziblje in joče; kaj bi delala!«

Njegov malomarni odgovor je zarezal Seldo v srce; neznana tujka se ji je smilila.

»Ali res, Perin, ali res ni . . .?« Umolknila je, krčevito stisnila roke in nadaljevala. »Ali fantje res nimate drugih misli? — Nič srca nimate!«

»Kdo pravi?« se je zasmejal. »Kdo pravi, da nimamo, še preveč in . . .« hotel je biti dovtipen, pa je prekinil stavek radi njenega nemirnega pogleda.

»Kaj ti je?«

Deklica je čutila, da ji silijo solze v oči.

»Perin,« je dejala, »povej, ali se zato tako smejete? Kadar me vidite, se smejete. Fantje bi morali drugače, vse drugače. Ali sem res še tako majhna, da ne razumem? Pa razumem, Perin, vse razumem. Kako ste grdi!«

Govorila je naglo, prsi so se ji dvigale; vsa je trepetala.

»In zakaj vse to? Močnejši ste in zato se norčujete.«

Perin je prihajal v zadrego, tlačil svoje dolge roke v plašč in slednjič dejal:

»Bog ve, kaj pravzaprav misliš; jaz nisem nikoli nič bral.«

Selda je nadaljevala:

»Povej — saj boš povedal!« je zaprosila in kri ji je udarila v obraz. »Zakaj me vsi tako čudno gledate? Kadar ste sami, ste vsi drugačni.«

»Vidiš,« je dejal, »če te gledamo, te gledamo pač, ker si lepa in ker te imamo radi.«

»Ali vsi?«

»Seveda vsi; ali bi ne smeli vsi?«

»Ne!«

Selda je to besedo tako odločno rekla, da je Perin začutil, kako je neroden.

»In že besede so vam take, da lažete, da se prilizujete; vse je umerjeno po tem, kako bi preslepili. Kako je to grdo!«

»Vidiš, to je taka navada; ti ne boš sveta izpreobrnila. Kako je neumno, da govoriva o tem; premlada si še.«

»In kaj, kaj bo, ko bom starejša?«

»Bolj pametno boš mislila in kaj spoznala. Vidiš, spoznati moraš, to je glavno. Zdaj si še otročja.«

Seldo je to zapeklo. Čutila je, da ima sama prav, čutila, da je vse, kar je kdaj mislila, tako spojeno z njenim pričakovanjem, da jo je ta pripomba vznemirila. Nekaj opolzkega se ji je sedalo v srcu in ji jemalo vero v vse tople slike in sanje.

»Moj Bog, kaj je na tem res?«

Misel, ki ji je glodala v srcu, ji je trgala tudi vsako čustvo do Vika. Sum, da se je norčeval, jo je polnil z boleznim sovraštvom. Razočaranje, občutek ponižanja, osamelost, zamirajoče koprnenje po nečem daljnem, po topli sreči, po prijateljskem srcu, se je menjavalo hip na hip. Žalilo jo je, da jo imajo za nevednega otroka. »Kaj je na tem res?« To vprašanje jo je mučilo. »Ali sem res samo zato, da se fantje norčujejo?« Uprla je pogled v Perina, ki jo je motril z dobrodušnim nasmehom. Selda ni več zaupala, čudna misel jo je obšla in nehote se je odmaknila.

Bolest, ki ji je kljuvala v srcu, ji je zastrupljala čustvovanje; ko se je spomnila, da je oče njeno nagnjenje do Vika imenoval otročarije, si je ugriznila ustnico, da ni zavpila. »Kako lahko smatrajo vse,« si je rekla. »Ali je res vse tako?«

Bolj ko je premišljevala, tem bolj jo je nadvajal občutek, kakor bi nekaj zoprnega viselo nekje v zraku in jo hotelo pokriti. Samo ubežati bi hotela, da je ne zaseže in ne uduši.

»Perin,« je vprašala, »ali se povsod tako obnašate?«

»Zakaj bi se ne? — Smejemo se lahko; tudi drugače nam je lahko: klobuk na glavo in — adijo, deklica! A pustiva, kdo bi razkladal! Sicer pa ne vem, kaj pravzaprav hočeš.«

»Da poveš resnico.«

»Resnico, kakšno resnico? Resnico boš že sama spoznala.«

Nastal je mučen molk. Prvi je izpregovoril Perin: »S teboj se godi nekaj, kar mi ni jasno; pomiriti se moraš. Danes je že tako vse narobe; zdi se mi, kakor bi po rokah hodil in nobenega

več ne poznal,« je zaključil in hotel oditi. Ni bil še skozi lino, ko mu je iz ladje udaril krik na uho. Selda je prestrašeno planila k Perinu.

»Kaj je, o Bog, kaj je?«

Ni še rekel besede, ko je tekel Viko po krovu in vpil: »Perin, Andrej, kje sta? — Kapitan, kapitan!«

Njegovo lice je bilo smrtno blede, glas tresoč, kakor bi ga kdo tiščal za vrat.

»Perin, Andrej!«

Fantu je zastajala sapa, mahal je z roko in jecljaje kazal skozi lino. »Kapitan, oba se bosta!«

Na ladjo je legla za hip tesna mora; slišalo se je pljuskanje valov, škripanje jadrnikov in brnenje vrvi; veter je butal v jadra in v valove.

Prvi je prišel do besede Perin: »Kje pa?«

»Spodaj!« je jeknil Viko.

»Zopet sestra!« si je mislil Perin. Iz ladje pa se je razlegel vnovič klic.

»Saj ne nehata!« je dejal Perin in se naglo napotil k lini; isti trenutek se je prikazal Rok, ves krvav po obrazu in srajci. S čudnim bleskom v očeh je stopil pred kapitana in dejal: »Kapitan, zdaj je red!«

Starec se je vzravnal, namrščil obrvi in izbuljil oči v Roka: »Kaj je, kaj praviš?«

»Kapitan, plačal sem mu!« je nadaljeval. »Še malo, pa bi bili šli; ladja je navrtana!«

»Kaj, navrtana?« Kapitan Ferjan je še bolj odprl oči, poteze so se mu podaljšale, kakor bi hotel, da mu v eni sami besedi pove, kaj vse to pomeni. Nato je šinilo nekaj vanj, da je kakor mladenič hitel proti kljunu: »Kje?«

Rok je stopil naprej, za njim drugi. Ko so prišli do ozke linice pod krovom, je kapitan zagrabil Roka za ramo in se zgrozil: »Ti, ti, kaj je to?«

Pred odprtino je ležal na obrazu Žino. Kapitan se je pripognil, prevalil truplo in potipal zapestje: osteklenelo oko je zrlo motno vanj, na obrazu je bil sled krvi, poteze spačene in brez življenja.

»Fant!« je bruhal starec nad Rokom, »zakaj to? Ti si ubil človeka na moji barki, fant!« Njegov glas je bil hripav. Rok pa je nepremično zrl v vodo, ki je curljala skozi luknjo v ladjo.

»Tam, kapitan!« je slednjič rekel in pokazal na curek.

Kapitan pa je hropel: »Umoril si ga!«

»Vem, kapitan,« je naglasil Rok. »Radi sestre sem ga.«

»Ali veš, kaj se to pravi?«

Rok je na strogo starčevo vprašanje odgovoril komaj slišno: »Vem, kapitan.«

»Tako? — Kaj ti je, Selda? — Pojdi proč!«

Selda je obledela; pogled na spačeni obraz z znamenjem smrti ji je jemal zavest. Slišala je brnenje, nato ji je zaplesalo pred očmi, da ni videla drugega kakor Žinov blede obraz, ki se ji je počasi bližal. Ob zadnji očetovi besedi je zakrtila z rokama, kriknila in omahnila.

Kapitan jo je ujel in dejal:

»Saj pravim; pojdi proč!«

Čutila je, da jo je nekdo dvignil in odnesel. Obšel jo je občutek, da je majhna nekje zaspala in da jo nese v toplo posteljico; vse okrog nje je bilo polno solčnih žarkov in vesele muzike. Sama je nekam hitela brez konca in kraja.

Ko se je zavedla, je ležala na krovu; solnce ji je sijalo v oči. Oče je sedel poleg nje. Pod krovom so ropotali in mašili luknje. Udarci so padali, kakor bi zabijali krsto. Seldo je obšla groza: pred očmi ji je plaval blede Žinov obraz.

Na ladji je bila težka, dušeča soparica. Nihče ni izpregovoril besede. Mrliča je ukazal kapitanu pokriti, in ko so ga vprašali, ali naj ga vržejo v morje, je odgovoril: »Stvar mora videti komisija.« Na drugem koncu je čepel Rok, še vedno trepetal razburjenja ter ponavljal z boleznim glasom: »Uboga sestra, uboga moja mala.«

Do večera je bilo slišati samo pljuskanje valov in brnenje vrvi. Viko je sedel na svoji culi, pogledoval, kje je kapitan, ter vselej sedel nazaj, ko se je odpravil, da ga poprosi za službo. Kapitan je grdo gledal in Viko se ga je bal.

Na jadrnici je bilo kakor v rakvi; zavest, da je ž njimi mrlič in morilec, je tiščala nanje kot težko, neznosno breme. Ko je solnce zapadlo, so jadrni že skozi Lošinjski zaliv.

Selda je v polmraku ždela na krovu, upirala pogled na morje, na temne obrise bregov ter si

ni upala pod krov. Ko se je stemnilo in so zagledali pred seboj luči v pristanišču, je deklica planila kvišku, na čelu ji je bil mrzel pot, glas ji je zastal v grlu: pred seboj je zazrla Roka, ki je zavihtel črno stvar v morje: voda je pljusnila, Selda se je nagnila in ujela v zadnjem hipu blesk bledega Žinovega obraza sredi valov. Tisti hip je skočil v valove tudi Rok. Na barki je nastal ropot, kapitan je zrl za Hrvatom, ki je plaval proti bregu, in mrmral sam pri sebi:

»Proklete sitnosti!«

Jadrnica se je ustavila v luki. Ko je odhajal Viko, molče in ne da bi pozdravil, je obšla deklico trpka bridkost. Na ladji ji ni bilo obstanka; v vodi so se zrcalile luči in vsaka se ji je zdela Žinov obraz. Stopila je na pomol in nato hitela ob bregu proti mestu. Boječe se je ustavila na voglu ozke ulice in se plašno ozrla nazaj. Pristanišče je ležalo pred njo, par parnikov je bilo usidranih ob pomolu; klici mornarjev so se razlegali v noč. Selda je čutila v sebi nemir, da bi bežala, bežala kamorkoli. Naslonila se je na vogal ter nepremično zrla na lukko, na parnike, na nebo v daljavi; prevzela jo je čudna omotica, v obeh so se ji zablestele solze. Čutila je, da bi morala bežati, a se ni ganila, dokler ni stopil k njej mlad gospod in jo z nasmehom nagovoril.

Selda je iz njegove besede razbrala nizko, umazano misel; ustne so imele Žinov nasmeh. Zakričala je in se sesedla na tla; ljudje so drli skupaj.

* * *

Odsihmal se Selda ni več smejala; vsakemu, ki ga je srečala, je videla v očeh smehljajoč greh, njene oči z velikimi punčicami so sijale še zmerom kot morje, a v njih je bil izraz velikega spoznanja in razočaranja.

DR. IVAN PREGELJ: TLAČANI.

Roman iz osemnajstega stoletja.

Mohor Kacafura je sedel ob mraku v pritlični sobi ob vhodu v grofovo kancelijsko poslopje in gledal skozi okno preko mize in praznega vrča na mizi. Mračilo se je hitro, kajti bila je že pozna jesen. Mohor Kacafura je zvečer rad tako posedel in se zagledal skozi okno. Na klopi ob njem je ležal rejeni birič Tonin in spal. Birič Tonin je neskončno mnogo spal, kadar je legel. Mohor Kaca-

fura je dobro vedel, da Tonin zelo trdo spi; pa ne meneč se za to, je pletel nekak dvogovor med spečim in svojo lastno osebo. Tako je rekel:

»Glej, moj ljubi Tonin, to pravzaprav nobena služba ni, če spiš. Spal bi vsak hudič, moj ljubi Tonin!«

Tonin je prijazno posvarilo nevljudno preslišal, zato je Mohor nadaljeval:

»Kadar je človek v službi, ni, da bi spal. Le